

ARMENIA

MÁGYAR-ÖRMÉNY HAVI SZEMLE.

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos:

SZONGOTT KRISTÓF.

Legyen meggyőződve, hogy míg maradékaim élnek, Önnek irántam tanúsított szívesességét, mint örökséget fogják tartani s az „Armenia” füzetait, mint családi szentséget fogják tisztelni. (Szongott Kristófhoz Buenos-Aires decz. 23. 1902. intézett leveleiből).

Czetz János
magyar tábornok.

TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM.

BÁRANY LUKÁCS
t. kanonok, f. esperes,
ürm. kath. plebános
SZAMOSÚJVÁR.
1900.

SZAMOSÚJVÁR 1903,
TODORÁN ENDRE „AURORA” KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

I. Főczikkek.

	Lap.
<i>Ávedik Lukács,</i>	Szabad kir. Erzsébetváros képviselő- testületének kegyuri jogai és kötel- mei 326.
<i>Dr. Bányai Elemér,</i>	A „Donácuzujz” 11.
” ”	Az örmény egyház ügye a magyar par- lamentben 45, 199.
<i>Bárány Lukács,</i>	Nagytemplomunk restaurálása 162.
<i>Czetz János</i>	magyar tábornoknak lapunk szerkesztő- jéhez intézett legújabb levele 42.
<i>Egy munkatárs,</i>	Szongott Kristóf negyven éves tanár 355.
<i>Fülöp Lajos.</i>	Karácsony 376.
<i>Dr. Gopcsa László,</i>	Sáhin Edgár festőművész 225.
<i>Koser Szevér,</i>	Magyarok imája (költemény) 100.
” ”	(Faustinus), Resurexit (költemény) 131.
” ”	Szépségek szépsége (költemény) 179.
<i>Kritsa Klára,</i>	A karácsonyfa (költemény) 8.
” ”	Az örmény nemzetiség büszkesége. — Akrostikon. — 81.
<i>Merza Gyula,</i>	A ritusok ünnepén (költemény) 6.
” ”	Az örmény kereszt (chácsh hájéren) 65.
” ”	Visszaemlékezés Ajdinián Árzen dr. fölszentelésére 102.
” ”	A leMBERGI örmény kath. érseki fen- hatóság viszonyai 104.
” ”	A genovai örmény templom szent su- dariuma 134.
” ”	A esanádi Mesko-család 193.
” ”	(Araráti) Simay Gergelyhez (költemény) 227.
” ”	A pápa jubileuma és a hazai örmény katholikusok („Magyar Állam” után) 228.
” ”	A főpapi rangfokozatok örmény nevei 239.
” ”	Az örmény egyházi vagyon confiscálása Oroszországban 374.

	Lap.
<i>Mihály Imre,</i>	Egy szobor (költemény prózában) . . . 339.
<i>Dr. Patrubány Lukács,</i>	Magyar nyelvészet 7.
" "	Az éj (Költemény örményül) 16.
" "	Magyar nyelvészet (A sír szó eredete) 43.
" "	A világ. (Költemény örményül) 50.
" "	Összehasonlító nyelvészet 82, 106.
" "	Utazás. (Költemény örményül) 86.
" "	Öröm. (Költemény örményül) 103.
" "	Feltámadt. (Költemény örményül) 136.
" "	Indogermán nyelvészet . . . 136, 180, 206.
" "	Az ifjú. (Költemény örményül) * 180.
<i>Richter Ede,</i>	A Koháryakról („Magyar Hirlap“ után) 231.
<i>Sallak Róza,</i>	Egy éj 1887-ben. (Költemény) 269.
" "	Zálogosdi. (Költemény) 298.
<i>Simay Gergely,</i>	Egy elterjedt téveszme helyreigazítása 133.
<i>Sorbán Kornél,</i>	A hazai örmény-katolikusok és egyházuk. „Egri Közlöny“ után) 274.
<i>Szongott Kristóf,</i>	Ki hívta haza Czetz tábornokot? 1.
" "	A magyarországi örmények ethnographiája 17, 51, 87, 109, 139, 184, 209, 236, 279, 301, 342.
" "	Gajzágó Manó 97.
" "	XIII. Leo pápa a magyar-örményekhez 129.
" "	A magyar-örmény eredetű „Vártávar“ a világ egyik legrégebb ünnepe 257.
" "	Szamosújvár város monographiája és a városi levéltár 259.
" "	A német Lanin az örményekről 293.
" "	Úti naplóból 300.
" "	Dr. Mártonfi Lajos 321.
" "	„A magyarországi örmények ethnographiája“ 367.
<i>Vas József,</i>	Örmény kútfők. „Kolozsvári Közlöny“ után) 294.
<i>Voith Antal,</i>	Az örmény irodalom a ciliciai korszakban 269, 289.
<i>S. J.</i>	Az örmények történelme a magyar irodalomban 339, 379.
<i>Sz. K.</i>	Mártonffy Márton 33.
(*)	Fohász Világosító-Szt-Gergelyhez 134.
	Carlier Emilia. (Egy hős asszony naplója) 84.
	Lapnyilatkozatok „Az örmény kereszt“ című műről 233.
	„Magyar Állam“: Deák Ferenc 353.

II. Kisebb közlemények.

Lap.	Lap.		
A francziák új éve	191.	Csetz János tábornok	190.
A koronázási országgyűlés	191.	Erzsébetváros országgyűlési	
A különböző szertartású ka-		képviselői	191.
tholikusok	351.	Gróf Karátsonyi Jenő	126.
A „Magyar Állam“	351.	Követésreméltó szép szokás	32.
A mechitháristák jubileuma	319.	Magyar író az örményekről	222.
Anglia kancellárja	255.	Magyar grófnő — örmény	
A szamosújvári állami fő-		hercegné	93.
gymnasium „Értesítő“-je	287.	Mikor a pápa misézik	156.
A szucsávai örmények	254.	Örmény istenisztelet Thö-	
A születési arisztokraczia	157.	köly sírjánál	381.
A török hódoltság emlékei		Örmény milliók	319.
szókincsünkben	223.	Szamosújvár közkönyvtárai-	
Az iszmidai temetőben	93.	ról	126.
Az ókori remetékről	255.	Szamosújvár szerepe a mult-	
Az újvidéki örmény kath.		ban	126.
plebános	126.	Tízezer koronás adomány	61.
Bartha Miklós az örmények-		Új örmény szentegyház Ró-	
ről	61.	mában	287.
Bernstein Eduard	32.	Vallás és tudomány	157.
Bécs város új tiszti főor-		Vártánnapi ünnep	318.
vosa	381.		

III. Irodalom és művészet.

Lap.	Lap.		
A hazai örmény	127.	Azok, kiknek helyét lehetet-	
A katolikus egyház Arme-		len lett volna más által	
niában	158.	betölteni	352.
A költő és nemzete	191.	Epizód Szamosújvár kultur-	
A legszebb képes örmény		történetéből	30.
folyóirat	288.	Felhő és bánat. — (Költe-	
A lengyel-örmények törté-		mény. — y.)	192.
nete	355.	Művészeti könyvtár	382.
A nőnek legszebb erényei	63.	Orosz-örmény szótár	255.
A párizsi örmény nyelvek		Örmény anekdoták	31.
iskolája	95.	„Örmény szemle“	352.
A „sárgán“-ok francia nyel-		Régi örmény iratok a Szüz-	
ven	255.	Máriáról	288.
Az „Európai örmény tanulók		„Szamosújvári Közlöny“	62.
egyesülete“	224.	Tifliszben	224.
		Zsolozsma	127.

IV. Közgazdasági élet.

	Lap.		Lap.
A churut, befőtt és az örmény nő	382.	Deák-adoma	31.
A cukor-kérdés	31.	Emberbaráti intézmény . . .	256.
A lakodalmak napja	95.	Kereskedelem és termelés	159.
Az egyiptomi hagymatermés	63.	Kereskedés gyümölcsessel .	383.
Állatkvitelt forgalmunk 1902-ben	95.	Maradandó jótett	256.
Boldogulánk alapfeltétele	159.	Póstai új rendelet	352.
		Sziberia kolonizációja . . .	63.

V. Mi újság az örmény világban?

	Lap.		Lap.
A kátholikosz egyháza	256.	Carlierné becsületrendje . .	96.
Amerikai örmények	192.	Elpusztult város	128.
A romániai örmények vesztesége	320.	Idegen az örmény a hazában ?	28.
A sáh és az örmények	128.	Melkhe örmény királyné evangéliomos könyve . . .	160.
Az érdem jutalma	30.	Nagy veszteség	128.
Az örmény nyelv és szer-tartás	384.	Orosz hitvallású örmények	96.
Barrows asszony és Alice Blackwel kisasszony	320.	Örmények Abissíniában . . .	128.
Báthory István király fegyverei	29.	Örmények Persiában	64.
Becsés kéziratok	256.	Örmény emlékek Jeruzsálemben	160.
Becsületrend egy asszonynak	64.	Örmény tanulók Európában	384.
		Török-örmények	192.

VI. Képek.

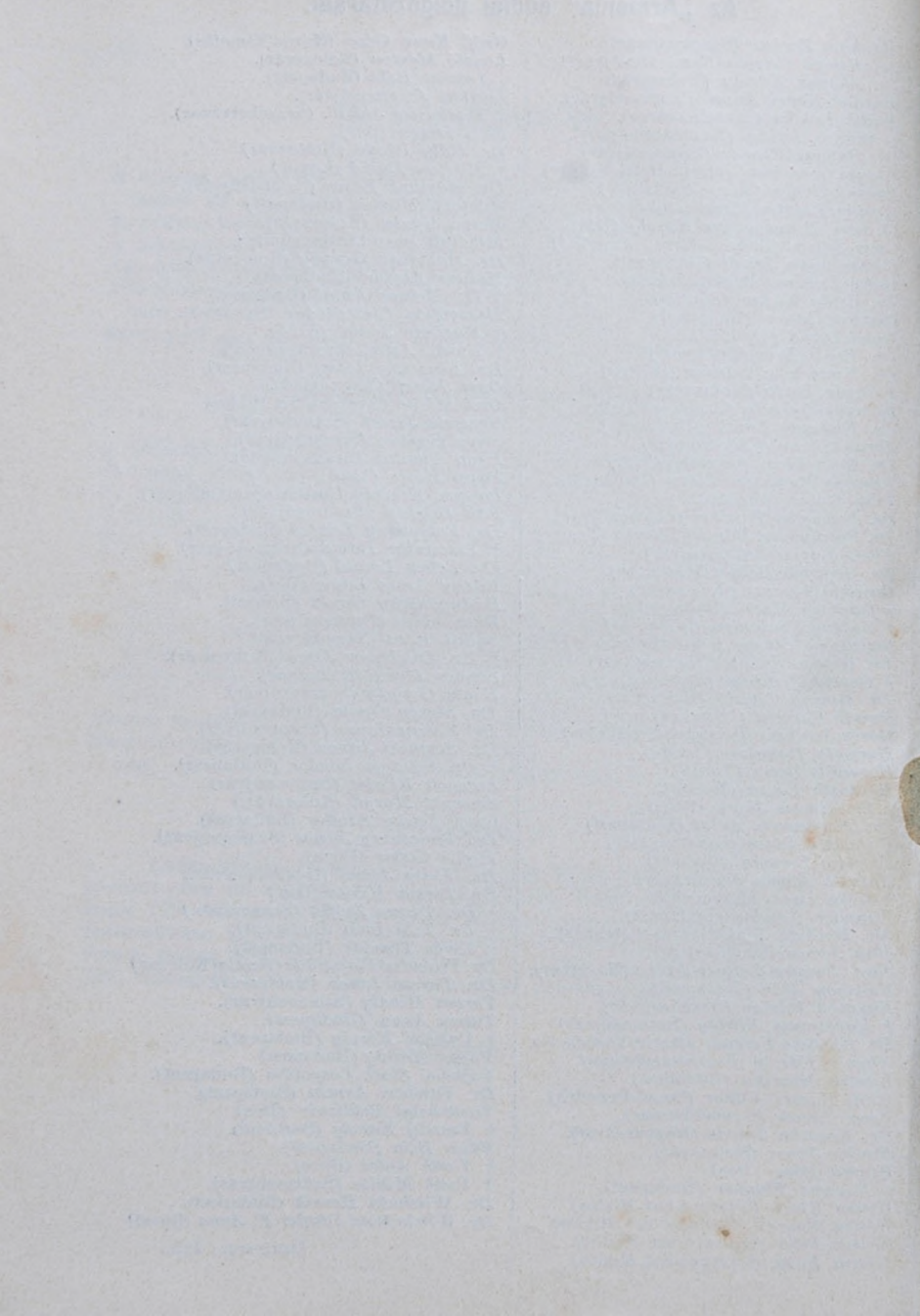
Czetz János tábornok 1, Mártonfi Márton 33. Harminezöt pereszt-ábra 69—80 lapon, Gajzágó Manó (1848—1903). XIII. Leo kápa 129, Plebániai nagytemplom Szamosújvárt 161, Sáhín Edgár festőművész 225, Dal a világ politikájáról (kóta) 305, Dal a városról (kóta) 309, Dal a däláuziról (kóta) 310, Dr. Mártonfi Lajos 321, Szongott Kristóf 355. Összesen 46 illusztráció.

Az „Armenia“ eddigi dolgozótársai.

Abrahám Zachar (Szamosújvár).
Abrahámné Gámán Erzi (Sz-újvár).
Dr. Ákoncz Károly (Kolozsvár).
Alexáné Kepri Anna (Szamosújvár).
Ávédik Lukács (Erzsébetváros).
† Azárián István (Konstantinápoly).
Dr. Bányai Elemér (Szamosújvár).
Bányai Gratiána (Gerlai Sarolta Sz.-újv).
Bárány János (Maros-Vásárhely).
Bárány Lukács (Szamosújvár).
Id. báró Bornemissza Károly (Dés).
Czecz János (Buenos-Aires, Amerika).
Csilingárián Jakab (Budapest).
Csiky Lukács (Erzsébetváros).
Dr. Csiky Victor (Seprős).
Csontos János (Budapest).
Duha Dávid (Újvidék).
Dr. Erődi Béla (Budapest).
Dr. Eszterházi Sándor (Kassa).
Esztegar Berta (Kolozsvár).
Esztegar Gergely (Szamosújvár).
Dr. Esztegar László (Budapest).
Fáraó Simon (Csik-Szépviz).
Dr. Fejér Gerő (Gyulafehérvár).
Felekiné Munkácsi Flóra (Budapest).
Filép Gábor (Tasnád).
Dr. Fogolyán Tivadar (Szamosújvár).
Dr. Fogolyánné Bányai Blanka (Sz-újv).
Fülöp Lajos (Szamosújvár).
Dr. Gajzágó Béla (Debreczen).
Gajzágó Ferencz (Kolozsvár).
† Gajzágó Manó (Budapest).
† Gajzágó Salamon (Budapest).
Gajzágóné Simay Irma (Kolozsvár).
Dr. Gopesa Jakab (Szamosújvár).
† Gopesa Joáchim (Szamosújvár).
Dr. Gopesa László (Budapest).
Govrik Gergely (Erzsébetváros).
Görög Joáchim (Gyergyó-Szt-Miklós).
Harmath Domokos (Torda).
Harmath Ilona (Torda).
Harmath Lujza (Moson).
† Dr. Háms János (Bécs).
Dr. Herrmann Antal (Budapest).
Hodoreán János (Szamosújvár).
Hornyis Ferencz (Gattája).
Horváth Árpád (Kolozsvár).
† Hóke Lajos (Kaposvár).
Hummer Nándor (Budapest).
Dr. Issekutz Viktor (Erzsébetváros).
Jósa János (Szamosújvár).
Jósa Jánosné Leisner Janka (Sz.-újvár).
Kalocsay Alán (Budapest).
Kapatin Márton (Szamosújvár).
† Karátsouyi Károly (Szamosújvár).
Dr. Kádbéő Ferencz (Maros-Vásárhely).
Kiszely Károly (Besztercebánya).
Kordin Mariska (Budapest).
Gróf. Kornis Viktor (Szent-Benedek).
Koser Széver (Gyulafehérvár).
Dr. Kosután Tamás (Magyar-Ovár).
Kovács János (Kolozsvár).
Kozma Döme (Dés).
† Kozocsa Tivadar (Budapest).
Kriks Klára (Gyergyó-Szt-Miklós).
Kriks Konrád (Gyergyó-Szt-Miklós).
Kriks Péter (Gyergyó-Szt-Miklós).
Kriks Róza, (Gyergyó-Szt-Miklós).

Gróf. Kuum Géza (Maros-Némethi).
László Mirtou (Kolozsvár).
† Lukács Béla (Budapest).
Lunkai (Szamosújvár).
† Markovics Jakab, (Erzsébetváros).
Máli István (Dés).
Dr. Mály István (Kolozsvár).
† Márton Dávid (Lugos).
Dr. Mártonfi Lajos (Szamosújvár).
Mártonfi Márton (Budapest).
Merza Gyula (Kolozsvár).
Mihályfi Imre (Szamosújvár).
Dr. Moldován Gergely (Kolozsvár).
Molnár Aladár (Budapest).
† Dr. Molnár Antal (Budapest).
Moszgófán Chácsádúr (Bukarest).
† Murádin János (Arad).
† Novák Antal (Szamosújvár).
Dr. Naricsán József (Budapest).
Oncs József (Nagy-Iklod).
Orel Máthé (Gyergyó-Szt-Miklós).
Ornstein József (Szamosújvár).
Papp Bogdán (Szamosújvár).
Papp Gusztáv (Szamosújvár).
Papp Mózes (Arad).
Pappné Kerekes Emilia (Szamosújvár).
Páll Bogdán (Szamosújvár).
Dr. Patrubby Lukács (Budapest).
† Placsintár Dávid (Szamosújvár).
Dr. Réthy László (Budapest).
Rónay Aross Lajos (Dés).
Rudnyánszky Gyula (Szeged).
Rusz János (Szamosújvár).
Sallak Róza (Nagy-Enyed).
† Dr. Salzbauer János (Kolozsvár).
Sándor József (Kolozsvár).
Simai Gergely (Szamosújvár).
Dr. Simay Gyula (Budapest).
Dr. Simay János (Szamosújvár).
Dr. Szamosi János (Kolozsvár).
† Dr. Szilágyi Sándor (Budapest).
Szongott Kristóf (Szamosújvár).
Szongott Margit (Kolozsvár).
Gróf. Teleky Sándor (Budapest).
Dr. Temesváry János (Szamosújvár).
Téglás Gábor (Déva).
Dr. Tódor József (Gyulafehérvár).
Dr. Torma Miklós (Dés).
† Dr. Torma Zsófia (Szászváros).
† Dr. Télfy Iván (Budapest).
† Törös Tivadar (Budapest).
Dr. Turcsáné Placsintár Gizella (Kolozsvár).
Dr. Turcsa János (Kolozsvár).
Turcsa Mihály (Szamosújvár).
Tutsek Anna (Budapest).
† Vadnai Károly (Budapest).
Vajna Károly (Budapest).
Vajsné Stock Leopoldin (Budapest).
Dr. Vámbéri Ármán (Budapest).
Vásárhelyi Boldizsár (Dés).
† Veszelý Károly (Borbánd).
Vikár Béla (Budapest).
† Voith Antal (Bécs).
† Voith Miklós (Szamosújvár).
Dr. Wislocki Henrik (Budapest).
Dr. Wislockiné Dörfler F. Anna (Bpest)

Tizenhetedik évfolyam.

1903.

1. füzet.

ARMENIA

MAGYAR-ÖRMÉNY HAVI SZEMLE.

Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos:

SZONGOTT KRISTÓF.

SZAMOSÚJVÁR,
Todorán Endre „Aurora“ könyvnyomdája
1903.

TARTALOM.

- Ki hívta haza Czetz tábornokot?* (képpel). — Szongott Kristóftól.
A ritusok ünnepén (költemény). — Merza Gyulától.
Magyar nyelvészet. (Adalék nyelvünk indogermán elemeihez). —
Dr. Patrubány Lukácstól.
A karácsonyfa (költemény). — Kritsa Klárától.
A „Domácuzjcz.” (Báró Szepessy püspök és az örmény egyház).
— Dr. Bányai Eleméértől.
Az éj (költemény örményül). — Patrubány Lukácstól.
A magyarországi örmények ethnographiája. — Tizenhetedik
közlemény. — Irta Szongott Kristóf.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Idegen-e az örmény a hazában?
Báthory István király fegyverei.
Az érdem jutalma.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Epizod Szamosújvár kulturtörténetéből.
Örmény anekdoták.

KÖZGAZDASÁGI ÉLET.

Deák-adoma.
A czukorkérdés.

MI ÚJSÁG AZ ÖRMÉNY VILÁGBAN?

Követésreméltó szép szokás.
Bernstein Eduárd.

o o o

AZ „ARMENIA“ ELŐFIZETÉSI ÁRA: Egész évre 8 korona, fél
évre 4 korona, egyes szám ára 80 fillér.

KI HIVTA HAZA CZETZ TÁBORNOKOT?

Mielőtt ezen fölötté érdekes kérdésre megadnám a határozott, minden kétséget kizáró választ, — elmondom, hogy a napokban majdnem minden nagyobb magyar lap közölt egy szomorító cikkcskét, melynek ezt a címet adták: „Czett tábornok nem jön haza.“ — Ezen cikkcseke rövid keretében aztán közöltek legújabb leveléből négy bekezdést . . . és . . .

CZETZ JÁNOS TÁBORNOK.

Előbb közreadom én is a mondott levéltöredéket és csak azután válaszlok a felvetett kérdésre:

SZONGOTT K.: „ARMENIA.“

„Én már öreg ember vagyok — írja megható leveleiben az ősz tábornok, — hazámtól már oly rég távol és mégis a honvágy hatása folytán még mindig sajord a szívem ama tudattól, hogy idegen porban kell majd megnyugodnom.

De talán nem is katona-emberhez illő szentimentális hangulatban beszélek? Úgy van, nem katona-dolog! De a katonának is van szive és midőn így beszél, csakis annak a kis hústömeg sugallatának engedett.

A mint már mondtam, öreg, gyenge emberke vagyok, teljesen megtörve az évek nyoma által és majdnem félvakon élem utolsó napjaimat.

Nagy megerőltetésembe került a végleges lemondás, hogy hazámat viszont ne láthassam; de orvosaim tanácsa és Krisztina leányom (az én angyalom) súlyosabb tüdőbaja arra indítottak, hogy többé még csak reményt se tápláljak régi terveim megvalósításához. De talán az orvosi tanács se használt volna, ha egy szép napon öök ki nem jelentik, hogy az utazással úgy a leányom, mint az én életem kockára van téve . . .“

*

Pedig évekkkel ezelőtt egészséges volt, valamint a dicső tábornok, úgy leánya is, kinek társaságában akarta megtenni az útát. Akkor azonban nem gondolt a vitéz tábornokra senki! De mit mondok, senki? Mégis gondolt valaki. És ez a valaki az „Armenia“ szerkesztője volt. Igen! Csekélységem volt az, ki a mult század kilenczvenes éveinek elején (akkor kivülem alig tudta valaki, hogy hol tartózkodik) magyar levelet intéztem a halhatatlan érdemű tábornokhoz, melyben arra kértem fel, hogy tisztelje meg nagybecsű dolgozataival folyóiratomat . . . És ime! a nagynevű tábornok, levelemre nemcsak hibátlan magyarsággal írott magyar levéllel válaszolt, hanem ahhoz igen érdekes cikket is csatolt.

Aztán jött a második, harmadik . . . levél. Később az „Armenia“ 1892. évfolyamának februári füzetében közzétett és a derék tábornok úrhoz intézett soraimra a tábornok ezt a szép levelet küldötte hozzám:

Buenos-Aires. Márczius 5. 1892.

Tisztelt honfitárs és Barátom!

Mellékelve megküldöm szerkesztő Úrnak a 48/49-iki szabadságharcznak angolból általom eszközölt fordítását (Negyedik folyam).

A februári „Armeniá“-ban láttam e munkámnak 2-dik részét és hozzá Önnek egy jegyzetét, melyben ki mondja szíves óhajtását, hogy vajha személyesen is megismerkedhetnénk hazámba visszatérésem által.

Teljes szívemből köszönöm kedves Szerkesztő úr e kegyes emlékezését s meg lehet győződve, hogy legforróbb óhajtásom már sok év óta még egyszer legalább holtom előtt édes hazámat, szülőföldemet viszontlátni és édes atyám és anyám sírjain imát emelni a Mindenhatóhoz. De egy részről a családi viszonyok, más részről az a rettentő szomorú vagyoni állapot, melyben két év óta ez az ország sinylődik, — nem engedték, hogy ezen tervemet megvalósítsam. Azonban nem veszttem el minden reményemet, hogy a közel jövőben — a körülmények javulván — alkalmat nyujtandnak Önnek és többi bajtársaimnak kezét szorítani és megköszönni egész lelkemből szíves megemlékezését. Addig is fogadja kedves Szerkesztő-tulajdonos Barátom őszinte hazafi tiszteletemet.

Czetz János
magyar tábornok.

*

Vártam még négy évig, azalatt egyre küldözgette drága leveleit és becses dolgozatait hozzám; de Ő maga a hazajövetelre vonatkozó tervét még mind nem valósíthatta meg. Végre eljött a millennáris év... és elkezdődtek az ezredéves ünnepélyek. Ekkor levélben arra kértem a tábornok urat, hogy jöjjön haza; nézze meg az országos kiállítását, látogassa meg barátait, bajtársait, azután — maradjon állandóan a hazában. Erre a nagynevű tábornok egy hosszú, szép levéllel válaszolt, melyből itt a következő részleteket adom közre:

Buenos-Aires November 24. 1896.

T. cz. Szongott Kristóf úrnak, az „Armenia“ szerkesztő-
tulajdonosa Szamosúvjártt.

Tisztelt kedves Honfitársam és Barátom!

Utolsó, Szamosúvjárt Október 25-én kelt szíves levelére rögtön kívánok felelni, valamint annak tartalma igényli, teljesítvén egyszersmind szívem sugallatát is. Igenis fogadja valódi barátságos soraiért legforróbb hálám! Mert csakugyan különös, hogy ö t v e n évi hontalan vándorlás után egyedül egy nagyszellemű, munkához szokott hazafi emlékezik meg a menekültről, az in e f f i g i e Nagy-Szebenben felakasztott honvéd-tábornokról; egy lelkes, habár kissé ábrándos úrnő s egy székelyföldi gróf kíséretében?! Tehát bármilyen becses és lélekreható legyen ezen megemlékezése, — azért áldoztam fel ifjúságom erejét, szellemi és anyagi fáradságomat, szép szerepre törekvő álmaimat, polgári állásom fényes kezdetét, szegény életem jövőjét (?), hogy elvégre csak Önnek magasztos szíve, csak Ön, ki se engemet nem ismert, se családomat nem ismerte, ki most három évvel ezelőtt, csak buzgó hazafi indokból a magyar-erdélyi közönség elé tárta már csaknem elfeledt nevemet?

Mennyit tanul az ember idő jártával! Ki hitte volna 1848/49-ben, hogy a nagylelkű, minden érdemet gyorsan elismerő s talán némelykor túlzott sympathiával megtisztelő magyar nép és annak kormánya és képviselői, egy olyan solemnis alkalommal, mint a milleniumi ünnepség, — nem emlékeznének meg azokról, kik a független kormány eszméjeért vérüket ontották ki, állásukat, jövőjüket áldozták fel a haza oltárán, még egy kegyeletes szóval vagy felhívással mutatta volna háláját? És ime mégis úgy történt! Mert ki nem tudja, — ha kissé analizálja az 1848/49-ben történeteket, — hogy a mai állami állapot csakis az akkori honvédsereg és vezérei áldozatkészségének, rendithetlen hazaszeretetének köszönhető, — kimutatván a bámuló világ előtt, hogy mire képes a magyar! . . .

Ezek után a következő sorokban válaszolok becses levelére . . . Arczképemet ide zárom; hadd szolgáljon mint baráti újévi köszöntés. (Lásd az 1. lapon).

A mi a hazamenetelt illeti — megvallom őszintén, — hogy igenis nagy kedvem volt a millenium alkalmával utolszor megfordulni kedves Erdélyünk nyájas völgyeiben, főleg a Székelyföldön, s szintúgy vártam erre nézve egy bármily csekély (hivatalos) meghívást . . . ha szinte megrontotta volna is házi költségvetésem alapját. De ez nem jött és így, ki tudja, ha valaha valósulhat . . .

Ezek után átlátja kedves Barátom, hogy a hazamenetelre vonatkozó eszmém mindinkább elhomályosodik, mihez még hozzájárul az is (s ezt minden hidegen gondolkodó hazafi természetesen is fogja látni), hogy egy harminczhat évi szigorú munkássággal szerzett állást elhagyni, igen nagy áldozat lenne. Továbbá, a mondott idő alatt a test megszokta a climát vagy éghajlatot és nehezebbre esne a változás. Itt az általános temperatura 14° és 20° centigrad, sőt 14° és 35° . Hogy lehetne tehát 0° és 18° vagy 20° -hoz hozzászokni? Azonfelül a ruházat, a társalgási viszonyok, a munkálkodás . . . Három-négy nyári hónap még csak megjárna; de ezért megváltoztatni a családi és nyilvános életmódot: igen soknak vélem.

. . . Családi viszonyaim felől jövő levelemben küldök néhány adatot. Addig is áldja meg Önt a magyarok Istene! tartsa meg egészségét és szellemi erejét, hogy a magyar-örömesség díszére és hasznára fáradhasson mint eddig.

Igaz barátja:
Czetz János.

*

A fontos kérdés felett nem tértem napirendre, hanem e tárgyban még egyszer irtam Buenos-Airesbe. Elmondottam levelemben azt, hogy az ország bizonyosan gondoskodna tisztességes ellátásáról; a mi az éghajlatot illeti: a három évszakot töltené a hazában, a telet pedig — enyhébb égal alatt. Újból megköszönte a megemlékező ragaszkodást; de megmaradt előbbi elhatározása mellett,

A legbizalmasabb, jó viszony közöttünk megmaradt — azután is. Irt nekem elég gyakran. Dolgozatokat is bőven küldött az „Armeniá“-nak. Most is van kezeim közt még néhány igen becses kézírata, melyek kiadásra várnak. Később megkértem, hogy írja lapom számára életrajzát és emlékezéseit. Szívesen vállalkozott. Két közleményt közre is adtam, midőn szemei annyira elgyöngültek, hogy tovább nem folytathatta . . . Azóta szembajához, még más bajok is járultak . . .

A jelen évben is arra kérjük a jó Istent, hogy nyújtsa még továbbra a dicső tábornok úr becses életét és nemcsak látását adja vissza, de sőt drága egészségét is.

SZONGOTT KRISTÓF.

A RITUSOK ÜNNEPÉN.

Az anyaszentegyház Péter-templomában
Vizkereszt hetén át ünnep van Rómában;
Ekkor minden ritus imádva az Urat,
Közösen keresi a mennybe az útát.

Egyszer mise után, hogy megszűnt a zsoltár,
Beszélgetni kezdett három szomszéd oltár;
A *latin* szól: Lám, dús elsőszülött vagyok,
Fényben mögöttetek mégis elmaradok.

A *görög* mond: Nekem pótolnom kell másként,
Hogy tán egy király se tart saját vallásként;
Ám azért csodállak, hogy te örmény testvér,
Imagerjesztésben rajtam is túltettél.

És az *örmény* oltár panaszszal felelte:
Hiveimnek csak én vagyok enyhülete,
Zsarnokság csörgeti a mi lánczainkat,
Veszély fenyegeti éltünk s javainkat.

Nektek adott az Ég teljes szabadságot,
S tán azért is múltjuk felül az imátok,
Hogy a Mindenható vegyen észre minket,
S fegyverezze már le ádáz elleninket.

MERZA GYULA.

MAGYAR NYELVÉSZET.

(Adalék nyelvünk indogermán elemeihez).

Indogermán összehasonlító nyelvészeti szaktanulmányaim közben igen érdekes nyelvi adatra találtam, mely a magyar bubor-ék szó indogermán eredetét bizonyítja. Ez adatot az „Armenia“ hasábjain óhajtom közzé tenni.

A bubor-ék „Blase, Wasserblase“ magyar -ék képzőjét, mely a ját-ék, fest-ék stb. alakokkal való összehasonlítás útján egészen világos, elhagyva, \times bu-bor-gyökérhez jutunk. Ez a mint a szanszkrit bu-bura- ,viz' jelentésű szó mutatja \times bu-bur helyett van magánhangzó-disszimilációval, vagyis népszerűen szólva, nyelvünkben az eredetibb \times bu-bur azért vált \times bu-bor alakká, mert már volt az első szótagban u, s azért változott meg a második szótag eredetibb u-ja o magánhangzóvá.

Mindjárt itt jegyezzük meg, hogy míg az említett szanszkrit szó így alakilag eredetibb a második szótag magánhangzóját tekintve, bubor-ék szavunknál, addig a magyar szó jelentésre régibb, a mint ezt a szanszkrit szó indogermán rokonsága is fényesen igazolja, a mint ez nemsokára tárgyalásunk folyamán ki fog derülni.

Sok mindentről tesz ez az érdekes magyar szó tanúságot. A szótag kettőzéséről \times bu + bur, a szókezdő indogermán b ről, s végre arról is, hogy az a nyelv* a melyből a magyar szó átvétetett, az indogermán nyelvek indo-iráni ágához tartozott, mert a többi indogermán nyelvekben ennek az indo-iráni r-nek l felel meg.

A többit, a mi itt következik, már K. F. Johansson híres nyelvtudós oly meggyőzően fejtette ki a Kuhn-féle „Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen“ 36. kötetének 363. lapján „Anlautendes indogerman. b“ („Szókezdő indogermán b“) című tanulmányos értekezésében, hogy elégnek tartjuk Johansson kutatásainak eredményét itten közölni: „Eine erweiterung bu-l nehmen wir... valir

* Én azt hiszem, hogy a magyar bubor[ék] szó az örményből (: *սոսուլ*, *bêghbêcs*) vétetett át. Szerk.

[in] lat. bul-la 'Knopf, Wasserblase', bullire bullare. Somit läst sich auch s[anskr.] bu-bura... 'Wasser', das eine Reduplikationsbildung ist, als das 'aufschwellende' und dergleichen erklären. Mit anderer Reduplikationsform [gr.] βομ-βυλ-ίς (bom-bül-isz), lit[auisch] bum-bul-s 'Wasserblase.'

Vagyis az indogermán \times beu:bu gyökerének l-es továbbképzése a latin bulla 'gomb, buburék'. A szanszkrit bu-bura 'viz' szónak, melyben szótagkettőzés van, eredetibb jelentése tehát 'buborékoló, habzó.' Másféle kettőzést mutat a litván bum-bul-s 'buborék' és a görög bom-bül-isz, a melyekben ugyanis a kettőzött szótag végén η is van.

A magyar bubor-ék szó Johansson fejtegetéseit minden tekintetben megerősíti.

Budapest.

DR. PATRUBÁNY LUKÁCS
egyetemi m. tanár.

A KARÁCSONYFA.

Előestéjét a szent karácsony-napnak,
Minden gyermek várja,
Hogy ajándékait a jó Jézuskának,
Az angyal elhozza.
A szegény szülők is ekkor megszereznek
Néhány diót s almát
S fenyőbokrocskára aggatva, készítnek
Kicsiny karácsonyfát.

Elegáns termekben, díszes karácsonyfák
Fényárt terjesztenek.
Czifra játékszerek és czukorfigurák
Ágaikon csüngnek;
Aranys gyümölcsök, a-kis színes gyertyák,
Fényétől csillognak.

Talapzataikon csinos, drága ruhák
S képes könyvek vannak.

A szegény és gazdag szülők gyermekei
Örömrában usznak,
Midőn a Jézuska kedves ajándéki
Birtokukba jutnak.
Az élet tavasza: a boldog gyermekkor
Oly hamar elmulik!
Nincs a szivben bánat, szenvedés, ott akkor
Örömméret lakik.

A bánat, szenvedés a felnőtt emberek
Lelkében üt tanyát;
Közönynyel nézik ők, nem mint a gyermekek,
A szép karácsonyfát.
Pedig ez jelképe azon életfának,
Mit Jézus ültetett:
Elmélkedjünk erről, szerezzünk magunknak
Ezáltal örömet.

Az emberek lelkét sötétségben tartá
A tévhit homálya
És a sötétséget Jézus eloszlatá,
Világot gyulasztva.
Égő gyertyácskái a karácsonyfának
Az symbolizálják:
Születése által a kised Jézusnak
Lőn a világosság.

Elsárgítja üde lombjait a fáknak
Az ősz lehelete
És az ágakról a levelek lehullnak
Hervadtan a földre.
De a fenyő-bokor daczol a zord téllal:
Mindig zord és üde
S mert a karácsonyfát ebből készítik el,
Ez titkos értelme:

Mit Jézus ültetett, azon életfának
Gyökere Ő maga;
Ennek töve pedig, az édes Jézusnak
Földi helytartója;
Zöld ágai azok, kik az igaz hitet
Hirdetik és vallják.
Örököltü a fa, mit Jézus ültetett
S rajta minden zöld ág.

Mélyen bocsátkozik a természetes fa
Gyökere a földbe
És az életerőt felszívárogtatja
Minden ép részébe.
Ám az életfája természetfölötti
S minden ép részébe
Az életerőt a mennyországból nyeri,
Mert ott van gyökere.

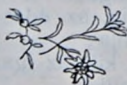
A mely ágait a természetes fának
A vihar letöri,
Elszáradnak, mert a gyökértől nem tudnak
Életerőt nyerni.
Ilyen elszáradt ág, kinek a hit fénye
Kialudt lelkéből,
Mert annak nem nyujt az életfa gyökere
Örökéletet mennyből.

Te, kinek lelkében él a hit világa,
Örülj a tudatnak,
Hogy szent hited által hervadhatlan ága
Vagy az életfának!
Ennek jelképére: a karácsonyfára
Ne nézz közönyösen,
Gondolj arra, hogy majd megkapod Jézuska
Ajándékát mennyben.

*

Erősítsd meg bennem az igaz szent hitet
Édes kis Jézusom!
Az életfájáról a vihar engemet,
Hogy le ne szakítson.
S mint ép, zöld ága a terebélyes fának
Legyen örökélem;
Igy végére érve tövises pályámnak,
Feljut Hozzád lelkem!

KRITSA KLÁRA.

A „DONÁCZUJ CZ.“

(Br. Szepessy püspök és az örmény egyház.)

Az erdélyi és magyarországi örménység között, kezdettől fogva a mai napig, sohasem akadt renegát. Úgy értjük ezt, hogy a magyarsággal való testvéries szolidaritást, jóban-rosszban, vészben-viharban, soha és egyetlen egy örmény sem szegte meg. Attól a pillanattól kezdve, hogy az örménység lábát az országba betette, érzelemben és törekvésben magyarrá vált. Átéltte a Hórák, Kloskák, Pérok zendüléseit, végigszenvedte és végigharcolta a 48-iki nagy időket, viselte az abszolutizmus alatt az igát, becsülettel került ki az 1863-iki erdélyi választási mozgalmakból és nem csatlakozott sem ide, sem oda, hanem azonosította magát a magyarság törekvéseivel, mialatt faji intézményeit saját kolóniáiban háborítatlanul fejlesztette.

A ki olvasta valaha az erdélyi országgyűlések naplóit és koronként figyelemre méltatta a gubernium leiratait, meggyőződhetett felőle, hogy már a mult századokban is az volt a köztudat az országban, hogy az örmények egytől-egyig jó magyarok. Annýira egyetemessé vált ez a tudat az országban, hogy 1823-ban egy magyar püspök, Szepessy Ignác volt az, ki midőn az erdélyi örmény plébániák szertartásában divatozó ujításoknak tudomására jött, minden külön felhívás nélkül szigorúan elrendelte, hogy maradjanak meg a saját nemzeti liturgiájuk mellett, ne latinizálják rítusukat, hanem igyekezzenek minél rövidebb idő alatt az egységes szertartást visszaállítani. Sőt még tovább ment. 1823 április 17-én tartott egyházmegyei gyűlésben meghagyta az akkori erzsébetvárosi kanonok-plébánosnak, hogy az örmény szertartáskönyvet állítsa össze, tartsa magát szigorúan az érvényben levő bécsi és velencei szertartáskönyvek beosztásához és szelleméhez, de egyúttal legyen tekintettel az erdélyi örmény plébániákon netalán még élő vallásos és egyházi szokásokra, mennyiben azok a szertartáskönyvek szellemével nem ellenkeznek. Egy szóval Szepessy püspök örményesítette az örményeket és még gondolatban sem kellett tartania attól, hogy ezáltal politikai vétségeket követ el.

Midőn tehát szová teszszük az örmény liturgia egyes dolgait és óhajtanok, hogy az a szertartás, melyet a magyarországi örmények beköltözésük óta kegyelettel ápoltak, ezután se váljék egyesek kezében önkényes játékká, mi sem áll távolabb tőlünk, mint a politizálás. A miről itt szó lesz, az a hagyomány, a kegyelet és az érzelem dolga, melynek nincs politikai vonatkozása és nem is volt soha.

Szová teszszük az örmény liturgia ügyét pedig azért, mert úgy vettük észre, hogy ezen a téren újra kezdenek a divat különféle járványai meghonosulni. Helyes-e ez a dolog vagy nem, arról nem beszélünk, mert sokkal illetékesebb bíró ebben az ügyben az erdélyi róm. kath. egyházmegye egyik volt nagyhirű és hazafias lelkű püspöke, Szepessy Ignác, ki jónak látta, mielőtt a különböző divatok kitombolták volna magukat, 1823-ban elejét venni az önkényeskedésnek és szigorúan utasítani az egyes plébániákat arra, hogy maradjanak meg saját liturgiájuk és egyházi rítusuk szokásai mellett.

A véletlen úgy hozta magával, hogy legutóbb Szamosújvárt is volt alkalmunk a divat egyes tüneteit konstatálnunk. Alkalmasint az egykori egyházi intézkedések és megállapodások tudata halványulóban van az erdélyi örmény plébániák egyes helyein; azért felidézzük ennek a kérdésnek multját, történetét, a benne szereplő egyházi egyéniségekkel, hogy addig is, míg ebben az irányban kellő intézkedések tétetnének, a kérdés napirenden maradjon.

A mult század huszas éveiben jelentkezett először az erdélyi örmény plébániákban bizonyos újítás, mely a mise-szertartás aktusába idegen és önkényes momentumokat kevert bele. Alighogy tudomására jött a dolog Szepessy Ignác püspöknek, rögtön gyűlést hívott össze Gyulafehérvárt 1823 április 27-én és intézkedett egy egységes könyv vagyis a Donáczuicz (Directorium) összeállítása érdekében. Az erre vonatkozó latin dokumentum benne van a Velenczében 1824-ben nyomtatott és maig is érvényes örmény „Donáczuicz“ nevű ünnepmutató 4. lapján, melyet hitelesség okáért magyar fordításban is közlünk.

Igy szól:

De uniformitate Cultus Divini Parochialis Armeni Ritus stabilienda.

Quatuor censentur in hac Alma Dioecesi Orientalis Armeni Ritus Catholicae Parochiae. Attamen notabilis inter eas in hodiernum quoad celebrationem Cultus Divini discrepantia obtinet. Idcirco Ioanni *Kábdebó* Cathedralis Ecclesiae Albensis Transylvaniae Canonico, Archi-Diacono, et Parochio Elisabethopolitano iniungitur, ut sacros divini Cultus Libros, qui Viennae, Venetiis in Domiciliis Regularium Antonianorum Armeni Ritus vigent, cum interpretatione latina Episcopo exhibeat, atque de addendis, quae memoratis libris non derogant, in hac Dioecesi autem cum emolumento spiritali Populi fidelis per Praesules statuta ubique observantur, collatis cum Clero *Armenopolitano*, intra Semestre votum depromat, ut Auctoritate Episcopali *uniformitas* stabiliri valeat.

Az örmény szertartású plébániák istenítisztelete egységének megállapításáról.

Az erdélyi jeles egyházmegyében négy örmény szertartású katolikus plébánia van. A mai napig azonban közöttük az istenítisztelet végzésében *jelentékeny* eltérések vannak. Azért az Erdélyben levő gyulafehérvári káptalan kanonokjának, *Kábdebó* János főesperes, erzsébetvárosi plébánosnak meghagyatik, hogy az istenítiszteleti könyveket, melyek Bécsben és a Szent-Antal rendi* örmény szertartású szerzetesek velencei kolostorában érvényben vannak, latin magyarázó szöveggel és azon hozzáadásokkal együtt, melyek a nevezett könyvekkel (a könyvek szellemével) nem ellenkeznek, ebben az egyházmegyében pedig (a szertartásához) hű nép lelki előnyére a főpásztorok által rendeltettek és mindenütt (mind a négy plébánia) megtartatnak, a *szamosújvári* klérussal összegyűjtven és közölven félév alatt megbízatásában járjon el. Azután terjessze (a munkálatot) a püspök elébe, hogy püspöki tekintélyvel az *egységesség* megállapítható legyen.

A latin dokumentum felett levő örmény jegyzet elmondja, hogy a fenti rendelet, mely itt mint jegyzőkönyvi kivonat szerepel, Szepessy püspöknek a gyűlésen elmondott szavait képezi. Kápdebó János a szamosújvári klérussal egyetemben összeállította a könyvet, s ismertetvén benne az egyes plébániákon divó egyházi és vallásos szokásokat, beterjesztette Szepessy püspökhöz, ki viszont a Szent-Lázárszigeti mechitharista atyákhoz küldte cenzurálás végett. A cenzorok ekkor a következő véleményt küldték a püspöknek, melyet csak fordításban közlünk.

A cenzorok bizonyítványa.

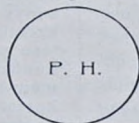
Az erdélyi egyházmegyéhez tartozó négy örmény kath. plébánián végzendő istenítiszteletek sorrendjéről szóló könyv, melyet főtisztelő Kápdebó János főesperes és erzsébetvárosi plébános ur a

* A mechitharista atyák akkor még „Szent-Antal-rendi” szerzeteseknek nevezettek

nagyméltóságú és főtisztelendő erdélyi püspöknek 1823 május 15-én kelt rendelete folytán állított össze s mely ugyancsak a püspöknek október 7-én kelt intézkedése értelmében Velenczébe, a Szent-Lázár-szigetere küldetvén azt pontos megvizsgálása szempontjából az örmény mechithárista szerzetesek, a kik Szent-Lázár-szigetén tartózkodnak, gondosán átolvasták és a legnagyobb megfontolással megvizsgálták, szem előtt tartván azon egyházmegye állapotát és különleges viszonyait, de semmit sem találtak benne, a mi a katolikus hittel és erkölcsökkel ellenkeznék, sőt úgy vélik, hogy (ezen könyv) alkalmas a kath. örmények szertartásának fentartására és az megfelelő azon egyházmegye szokásainak.

Énnélfogva ezen rendszabást az összes egyházak kívánatos *egy-ségének* fentartására használatosnak vélik, melynek hitelül:

Kelt *Velence, Szent-Lázár-szigetén 1824. év jún. 15-én*

P. Gabriel Ávedichján

Vicarius Generalis
Mechitaristarum.

P. Paschalis Áucher

Secretarius.

*

Mikor Szepessy püspök a velencei cenzorok jelentését megkapta, alig három hét mulva levelet irt Erzsébetvárosra Zervis Andrásához a könyv kinyomattatása érdekében. Ez a levél ismét dokumentum erősséggel bir, azért eredetiben is közöljük.

Reverende Superior!

Ut Directorium Ritus Armeni per Bssmum Canonicum, et ADiaconum Ioannem Kábdebo elaboratum, atque per RR. Monachos Armenos Mechitaristas Venetiis in Insula S. Lazari degentes diligenter lectum, et approbatum pro usu quatuor Armeni Ritus Parochiarum in Transilvania hodie florentium Typiis edi possit, admitto; cupio atamen huic lubricationi Censuram sententiam lingua Armena praemitti. Ceterum dum prosperum optimi conatus successum precor piae ad Aras memoriae commendatus, constanter sum.

Rdae P. Vestrae
addictus

Ignatius Episcopus.

A. Carolinae 13. Iulii 1824.

Rdo Andreas Zervis.

Tisztelendő Főnök!

Hogy a főtisztelendő kanonok és főesperes Kábdebo János által elkészített és a velencei Szent-Lázár-szigetén tartózkodó tisztelendő mechithárista örmény szerzetesek által figyelmesen átolvasott és jóváhagyott örmény szertartású Directorium az Erdélyben mai napig virágzó négy örmény szertartású plébánia részére kinyomattathassék, megengedem. Ohajtom azonban, hogy ezen munka elé a cenzorok véleménye örmény nyelven (előbeszéd gyanánt) csatoltassék. Egyébiránt, midőn a legjobb fáradozáshoz kívánatos sikert kérek és imádságaiba ajánlva, állandóan vagyok Tisztelendőségnek

lekötelezettje

Ignázt püspök.

Gy.-Fehérvár, 1824. júl. 13.

Ftdő

Zervis (Dzervizján) Andrásnak.

*

A cenzorok által átvizsgált és hitelesített „Domáczejcz“ kézírata ekkor újra Velenczébe került, hol még ebben az évben (1824) kinyomatták. Rendkívül érdekes a nyomtatás alkalmával a könyv elé odacsatolt képmetszet, melynek magyarázata szintén megvan adva a könyv 19. lapján. Az előtérben Szepessy püspök alakja látható, a mint az erzsébetvárosi plébánost, ki előtte hódolva megjelenik, örömmel fogadja. A plébános az ujonnan elkészített könyvet nyújtja Szepessy elé, ő pedig a készen levő könyv alkalmából, ünnepélyes nyilatkozatot intéz Kapdebó plébánoshoz. Ez a gondolat van kifejezve az egyháztörténeti, de egyúttal műveltség történeti szempontból is érdekes képen, melyeket egy pár epizód élénkít meg.

Ezen könyv tehát a Szepessy püspök tudtával, sőt az ő rendeletére és többszörös sürgetésére készült, ilyenformán tehát nemcsak a régi időkre terjedt ki hatálya, hanem ma is érvénynyel bír. Mikor tehát arról van szó, hogy a liturgia megállapított rendjén változtatni felesleges, javítani, bővíteni, megszépíteni és idegen akcentusokkal összekeverni nincs szükség, — nemcsak a magunk meggyőződésének adunk kifejezést, hanem az erdélyi róm. kath. egyházmegyének is, melynek egyik nagytekintélyű vezetője a múlt században szintén ezen az állásponton volt. Előttünk profánnak tetszik minden olyan eljárás, mely a régi tradíciók szellemétől eltérő és merőben idegen momentumok kedvéért, a ritus eredeti voltának felforgatását czélozza; azért aktuálisnak véltük emlékebe idézni azokat a ma is érvényben levő* rendeleteket, melyek épen az egységes szertartás érdekében hoztattak s melyeknek élén az erdélyi róm. kath. egyházmegye püspöke állott.

* Maga az örmény Directorium is a 19. oldalon ezeket mondja: Excellentissimus atque Reverendissimus Transylvaniae Episcopus in Cathedra sedens, mandat Revmo Archidiacono nec non Parocho D. Kabdebo, ut ordinem divini Officii recitandi perpetuum pro Armenis concinnet, juxta placita duorum Sanctorum Patrum, qui de Armeniorum Liturgiis divinisque Officiis egerunt, videlicet S. Isaac et S. Meszrob; prout haec placita apud Patres Antonianos servari solent; ut usui maxime sint quatuor Armeniorum in Transylvania Ecclesiis. (Magyarul: A nagyméltóságú és főtisztelendő erdélyi

Tehát nem politizálásról van szó, mert nekünk hála istennek nincsen semmiféle külön politikánk, — hanem igen is szó van a tradíciók tiszteletben tartásáról, a régi dolgok megbecsüléséről s ha ebben volna mégis furcsaság, az legfeljebb az, hogy ezeket a természetes, kegyeletbeli dolgokat, még külön is szükséges fejtegetni.

DR. BÁNYAI ELEMÉR.

AZ ÉG.

(KÖLTEMÉNY ÖRMÉNYÜL.)

Երկինքը:

Օ Դժբախտութեան տխուր օրերը
Ես ալ տեսեր եմ շատ անգամ,
Եւ անխառն ողջ մնացել եմ,
Երբ թողել է զիս քարեկամ.

Բայց երկինքը ինձի նկա էր
Վտանքներու մէջ անդադար,
Շտորակալ եմ Ձեր օգնութիւնը
Երկինքը, սիրուն քարեկամ.

Ձեր օգնութիւնը կը մնայ
Առաջնորդ ինձի, կը յուսամ,
Եւ այս օգնութեամբ շեմ վստիսար

Օ Միայն դուր քլար քարեկամ!

Ղրղխտ Բաղդուստեան.

Jerginkhê.

Tézs páchtutheán déchur orjeré
Jesz ál deszer em sád ánkám,
Jev ánvénász vages ménáczhel em,
Jerph thaghel e ézisz páregám.

Pájecz jerginkhê indzi hjed er
Védánkhjjeru mecs ántátár,
Snarhágál jem Czer oknuthiuné,
Jerginkhê, szirun párerár.

Czjer ohnáthiuné gé méná
Arácsnort indzi, gé huszám,
Jev ájisz oknuthéamp esem váchnár
Miájñ tukh éllákh páregám!

Budapest. Patrubány Lukács.

* A szerencsétlenség szomorú napjait én is láttam sok ízben és árthatlanul (feddhetetlenül) épen maradtam, mikor elhagyott a barát. — De a baj-veszélyek közt szüntelenül velem volt az Ég: köszönöm segélyedet oh Ég, Te kedves jöltevőm. — Reménylem, hogy a Te segélyed lesz ezután is az én vezérem; . . . és ha (ezután is) Te leszel oh Ég az én barátom, (akkor) ezen segély mellett mitől sem félek.

püspök, székében ülve meghagyja főtisztelendő Kábdebó főesperesplébános urnak, hogy az örmények számára az isteniszteletnek örökké tartó [perpetuus, a, um: maradandó, szüntelen tartó, állandóul fenmaradandó. L. Márton József: Lexicon trilingve, második rész, 575 lap] sorrendjét készítse el, a két szent-atyá, kik az örmények liturgiáját és az isteniszteletét megállapították, t. i. Szent-Izsák és Szent-Meszrob rendelkezési szerint, úgy, a mint ezeket a rendelkezéseket az Antonianus atyák szokták megtartani, hogy azok leginkább az örmények négy erdélyi egyházában használtassanak).

A MAGYARORSZÁGI ÖRMÉNYEK ETHNOGRÁPHIÁJA.

IRTA: SZONGOTT KRISTÓF.
= TIZENHETEDIK KÖZLEMÉNY. =

Én néhai Simai Tódornak fia Salamon (Szaghaman voghormádz hoki Toderi Simájeán: Simai Salamon) igérek szeretett hitvestársamnak, Katalinnak 40 az az negyven sárga aranyat és egy arany-gyűrűt. Különben adja Isten, hogy erre szükség ne legyen ¹⁾.

Szamosújvártt (Gérla 1771. febr. 9.

Én Simai Todor fia Salamon (Simai Salamon).

10. *Fejezet. Jegyadomány és jegyajándék, melyeket Merza Ripszima kapott.*

Dicsértessék a Jézus Krisztus. Ámen.

Istennek, ki jót akar és a mi Urunk Jézus Krisztusnak akaratából történt ez a szerencsés házasság Erdélyország Örményvárosában: Gerlában, a Szűz-Anya védelme alatt, ki szószolója az összes keresztényeknek és különösen legyen ezen menyekzőnek segítője, — a szenteséges atya XIV. Kelemen úr pápaságának, Bajtay József püspöksége, főt. Verzár Lukács ur, ki hatalmas városunknak esperes-plebánosa, vitézlvő Novák Jakab főgondnok, terjedelmes városunk új főbirája Simay Tódor úr, — idejében (1771 év).

Eljött Beteg Péter úr testvéreivel és barátjaival és a törvény rendelkezése szerint a papok és a családtagok jelenlétében megkérte a lélekszerető (hokészer) Merza Mária urnőtől szép leányát Hèripszimát nagykorú fivére: Toderás részére törvényes házastársul, mely házasságot tegye maga az Ur Isten boldoggá. Ámen.

E szerint én Mária fiammal Jánossal együtt adom szeretett leányomnak Ripszimának az isteni és szülői áldást, azután a következő arany-, ezüst-, gyöngyneműt és hozományt:

¹⁾ Az első férje meghalt és másodszor Simai Salamonhoz ment nőül.

Egy jegygyűrűt, értéke 4 arany; egy 22 aranyat erő lánczot; négy sor nyakravaló drágagyöngyöt. Készpénzben 12 aranyat. Két pár fülönfüggőt; egyik pár értéke 4 és a másíknak egy arany. Két ezüst-kanalat. Két mentét: egyik kék metszett bársony, ez nyusztal van prémelve és ezüst paszománttal díszítve; a második vas-szinű vékony posztóból, rókatorokkal prémelve, 8 ezüst gombbal és francia arany-csipkével ékesítve. Egy bundát finom zöld ,kámelot'-ból. Hat szoknyát; az első lángszinű kelméből; a második ,bikirt' kreditorból; a harmadik vadgalambszinű ,prisel'-ből; a negyedik finom kartonból; az ötödik és hatodik kanavászból. Öt kötényt. Két mellrevalót; egyik kék kelméből nyusztal prémelve, hat pár ezüst kapocscsal, francia ezüst-csipkével ékesítve; a második hamúszinű ,prisel'-ből ,jánót'-tal prémelve. Egy mellénykét fehér kelméből. Két vállruhát; az első ,perven'-ből baraczkvirág-szinű francia ezüst-csipkével díszítve; a második vadgalambszinű kelméből arany-csipkével ékesítve. Két fejkötőt; egyik fehér kelméből, fehér francia csipkével és rojtal díszítve; a másik sávozott selyem, ezüst-fátyollal és rojtal ékesítve. Tizenhárom keszkenőt, melyek közül 3 selyem, 3 mousselin, 5 linczi, 2 finom gyolcs. Husz ing a völegényivel együtt. Két párnát. Négy párnahéjt; kettő fehér finom lincziből széles csipke-betéttel, a másik kettő kartonból. Három lepedőt csipke-szegélylyel. Két abroszt selyemmel himezve, csipke-szegélylyel. Egy ágyat; két fejrevaló fátlyolt; egy menyasszonyi ládát. A többit pótolja az Isten áldása.

11. *Fejezet. Jegyadomány és jegyajándék, melyeket Lászlóffy Mánuság kapott.*

Dicsértessék a Jézus Krisztus! Ámen.

Én Lászlóffy Emánuel hitvestársammal Dsis-cháthunnal együtt adjuk szeretett leányunknak Mánuságnak előbb Istennek és szülői áldásunkat, azután a következő arany-, ezüst-, gyöngy és ruhanemüt:

Egy jegygyűrűt, értéke nyolcz arany (36 Rfirt); egy arany-lánczot a hozzá tartozó dukáttal együtt, értéke 20

arany (96 Rfrt); két aranyozott ezüst-kupát (a kettőnek súlya 20 lat [28 gr.] = 28 Rft); hat ezüst-kanált (26 Rft 15 kr.). Két pár fülbevalót, az egyik pár gyémántokkal és rubinokkal van ékesítve és öt aranyot ér (22 Rfrt 30 kr.), a másik pár pedig, mely három aranyat ér, rubinokkal van diszítve (13 Rfrt 30 kr.). Nyolcz sor nyakbavaló nagy drágagyöngyvet, aranyozott ezüst-kapcsokkal (400 Rfrt). Nyolcz sor kézrevaló drágagyöngyvet (200 Rfrt). Két mentét; az első zöld metszett bársonyból arany kreppinnel és arany-pontispánnal diszítve, prémje rokokorok, bélése „plüs”; a másik karmazsinszinü velencei adamaszkból, fehér francia csipkével és ezüst „szkofium”-gombokkal ékesítve, prémje festett nyuszt és bélése plüs. Két mellrevalót; az első zöld metszett bársonyból francia arany-csipkével, négy pár finom ezüst-gombbal; ez nyusztal van prémelve és plüssel van béelve. A második karmazsin velencei ádamaszkból készült és fehér „czángli”-val van ékesítve; festett nyusztal prémezve és plüssel béelve. Hat szoknyát; az első finom lángszin anyagból, hozzátartozó vállruhával, melltartóval, arany-csipkével és paszomantos füzővel ékesítve. A második hamúszinü finom kreditorból fehér virágokkal, hozzátartozó vállruhával, mely szövetből van készítve és fehér francia csipkével és szkofium-gombokkal van diszítve. A harmadik finom francia tafotából hozzá tartozó kreditor-mellénykével. A negyedik kék „priczel”-anyagból. Az ötödik Pompadourszinü anyagból és a hatodik kanavászból. Hat előruhát: a kettő finom mousselinből „spicz”-czel ékesítve, a harmadik vékony svábczkiből tászlikkal, a negyedik vékony linczi gyolcsból, az ötödik kartonból és a hatodik kanavászból. Kilencz kezkenőt: négy selyemből, egy mousselinből, egy battiszból spiczcel, egy svábczkiből spiczcel és kettő vékony linczi gyolcsból. Három fejkötőt: egyik fehér anyagból, fehér francia csipkével, ezüst rojttal és virágokkal ékesítve; a második sárga kelméből sárga francia csipkével ékesítve; a harmadik fehér ezüstös „plas”-ból rojttokkal és ezüst-csipkével ékesítve. Két belső gallért; egy főrevaló recze-fátyolt. Husz inget a völegényivel együtt. Két kendőt; egyik vékony svábczkiből aranyfonállal varva spiczcel; a

másik is svábczkiból selyemmel varrva spiczcel. Két lepedőt vékony linczi gyolcsból csipkével szegélyezve. Négy párnahéjt: kettő finom linczi gyolcsból széles czérna-csipkével és a másik kettő finom kartonból. Két párnát, egy derekaljt, egy ládát, egy széles tált, féltuczat tányért. A többit adja meg az Isten!

Én Mëndrul Toderás hitvestársammal Mánusággal és fiammal együtt igérünk a mi szerelmes menyünknek — az Isten áldásán kívül — jegyajándékban ötven aranyat, egy pár arany karpereczet, mely 27 aranyot ér, egy öt arany értékű gyűrűt, egy paplant. A többit pótolja az Isten áldása.

Ez a szerencsés menyekző megtartatott Szamosújvárt 1773. febr. 10-én.

*12. Fejezet. Jegyadomány, melyet Khosza (Kasza)
Terezia kapott.*

Szeretett leányom: Terezia Mármaros-Szigeten jegyet váltott Jursa Antal úrral (u. *Ungur Untzabud*). Midőn nyilvánítjuk, hogy ez a szerencsés jegyváltás (snáhavor sánvokh), melyre ezennel szülői áldásunkat is adjuk, a mindenható Isten akaratából történt, — egyszersmind ide jegyezzük a hozományt (dsehez), mit leányunknak adunk én Khosza Emanuel fia Melchon és nőm:

Adunk egy arany-gyűrűt, négy sor igazi-gyöngyöt, egy pár gyémántos arany-fülbevalót, egy pár más arany fülbevalót; száz darab arany-pénzt; egy rend ruhát francia szövetből, melyhez tartózik egy ezüst-kapcsokkal ellátott és nyuszttal prémezett mente. A második rend ruha velencei karmazsin ,ádánast'-ból, ugyan ebből a szövetből készült ezüst-csattos és rokatorokkal ékesített mentéje is. A harmadik rend ruha ,kreditor'-ból való, palástja pedig menyéttel van prémezve. A negyedik ,kámldó'-ból varratott, ugyanebből a szövetből van készítve a köpeny¹⁾ is. Egy vállruhát pozsonyi szövetből, arany-kapcsokkal. Egy mel-

¹⁾ A szövegben ,szalup'. Salop oláh szó: prémezett női köpeny, der verbränte Frauenmantel. (L. Dictionar român-germán de Sab. Pop Barcianu, 559 lap).

lénykét, mely menyéttel van kibéelve. Más két mellénykét, egyik „ádámask“- és a másik „kreditor“-ból. Egy karton szoknyát. Egy virágos lepelt. Egy selyem szövettől való („zárbá“) és aranyszálakkal ékesített fejkötőt. Ezekon kívül a szokásos fehéreneműt, párnahéjakat; egy ládát. Viselő ruhákat. Egy bundát „kámélot“-ból rókával béelve. Egy nyakbavaló arany-lánczot.

Végül Isten áldása legyen rajtuk és Ábrahám atyánk gabonája soha se hiányozzék (házukból²⁾).

Sziget, 1781 okt. 12.

Khosza Melchon (Melchon Mánugi Khoszáján).

*13. Fejezet. Jegyadomány és jegyajándék, melyeket
Nevelics Zsuzsánna kapott.*

Dicsértessék a Jézus Krisztus! Ámen.

A jót akaró Isten, a mi Urunk Jézus Krisztus akaratából történt ez a boldog házasság Erdélyország Géra városában védelme alatt a boldogságos szent Szűznek, az Istenanyjának, ki legyen segítője és oltalmazója minden hívő kereszténynek, különösen pedig ezen menyekzőnek, — az összes keresztények egyházi fejének, szentséges Pius pápa, országunk püspökének Battányi Ignácznak, Jakabffy János főesperes-plebános, (II.) József uralkodó, Novák Jakab egyházi főgondnok, Simay Gergely városi főbíró idejében.

Eljöttek Bogdán és József, néhai Mëndrul Tóderás fiai rokonaikkal és barátjaikkal és megkérték — a törvény rendelte egyházi és világi személyek jelenlétében — Nevelics Istvántól (az Izsáké) és ennek nejétől Mánuságtól szeretett leányukat Zsuzsánnát fivérök Kristóf részére házastársul, mely házasságot tegye az Isten boldoggá. Ámen.

E szerint én Nevelics Izsáknak fia István hitvestársammal Mánusággal adjuk szeretett leányunknak Zsuzsán-

²⁾ Hájra Ábrahámu bárachádèn misd ánbágász élá. Ez nem a bibliai Ábrahám, hanem örmény szent hitvalló és Szent-Leont tanítványainak egyike. Az örmény egyház emlékét decz. 20-án üli meg. (L. Mechithár szótár, 234 lap).

nának előbb Istennek, azután szülői áldásunkat; továbbá a következő arany-, ezüst-, drágagyöngy- és ruhaneműeket:

Készpénzben nyolczvan aranyat; egy husz aranyat érő arany-lánczot. Két pár fülbevalót; az egyik gyémántokkal van díszítve és 4 aranyat ér; a másik, mely gyöngyökkel van ékesítve, két aranyat ér. Nyolcz sor nyakbavaló nagyobbfajú drágagyöngyöt aranyozott ezüst kapcsokkal. Egy hat aranyat érő, karneollal és rubinnal ékesített aranygyűrűt. Két ezüst kupát és féltuczat ezüst-kanált. — Két mentét; az egyik kék metszett bársonyból, arany ,pontispán'-nal és ,szkofium'-gombokkal ékesítve és festett nyusztal prémelve; a másik mente téglaszínű ,kreditor'-ból, fehér ezüst-csipkével és hat ezüst-gombbal díszítve, préme festetlen nyusztbőr. Egy barackzvirágszínű bundát jóféle ,prizel'-ből. Egy festett nyusztal prémezett és szalmaszínű tafotából készült köpenyt („mántli“). Nyolcz szoknyát; az első kék szövetből készült, a hozzá tartozó vállruhával, mely arany ,pontispán'-nal és füzövel van ékesítve; a második téglaszínű ,kreditor'-ból a hozzá tartozó és kék szövetből varrott mellénykével; a harmadik ,átlás'-anyagból a hozzá tartozó sárga ,mor' mellénykével; a negyedik barackzvirágszínű tafotából a hozzátartozó fehér ,mor' mellénykével; az ötödik mákszínű jóféle ,prizel'-ből a hozzá tartozó és lángszínű anyagból készült mellénynyel; a hatodik kávészin kartonból, zöld tafotával szegve a hozzá tartozó karton-mellénykével; a hetedik fehér linczi gyolcsból ,mousselin'-nel szegélyezve, a hozzá tartozó gallérral és mellénykével; a nyolczadik fehér-veres flanelből. Két mellrevalót; az első kék szövetből készült, öt pár ezüstkapocscsal és arany csipkével ékesítve, prémje festett nyuszt; a második ,publikán'-színű ,kreditor'-ból, öt pár kapocscsal, ezüst-csipkével és festetlen nyuszt prémmel ellátva. — Négy fejkötőt; az első kék szövetből arany-postispánnal és ezüst rojttal ékesítve; a második fehér morból aranyos ,blundis'-virágokkal; a harmadik finom fehér kreditorból, szalmaszínű ,dinduck'-kal ékesítve; a negyedik ,svábczki'-ból ,dinduck'-virágokkal ékesítve. Tizenhét kezkenőt: 5 selyem, 4 mousselin, 2 batiz, 2 svábczki, 1 fekete fátyol, 1 finom dinduck, 2 linczi gyolcs. Tizenegy

kötényt (előruha): 1 finom dinduck, 1 tafota, 2 mousselin, 1 svábeczki, 3 linczi-gyolcs, 2 karton, egy jóféle veres kanavász. Három kendőt: egyik mousselinből rojttal, a másik svábecz kiből selyemmel kivarrrva és rojttal ellátva, a harmadik csipkével szegélyezve. — 34 inget, ezek között van a völegényi ing is. Négy párnahéjt; az egyik pár linczi gyolcsból széles csipke-betéttel; a másik pár finom porcellán-kartonból. — Négy lepedőt. Három párnát, egy derékaljt, egy ládát; egy főrevaló fátyolt, egy pár fekete selyem-keztyűt . . . és kívánjuk Istennek többi áldását, szeretetét, egyezségét! Ámen.

Mi Bogdán és József, néhai Mëndrul Toderás fiai, igérünk — kész akaratból — jegyajándékol a mi szeretett menyasszonyunknak: Zsuzsánnának az Isten áldásán kívül hatvan aranyat, egy négy aranyot érő gyűrűt, egy paplant . . . Legyen Istennek egyéb áldása és kegyessége felettök. Ámen. Szamosújvárt, 1783 febr. 11.

14. Fejezet. Kristóf Mária jegyadománya és jegyajándéka.

Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Isten akaratából történt ez a boldog menyekző Erdélyország Gërla nevű örményvárosban a Szüz-Anya, ki minden keresztény hívőnek segítője, — védelme alatt, VI. Pius pápa, Battyáni Ignác püspök, II. József uralkodásának idejében (1780), midőn erős¹⁾ városunk esperesplebánosa főtisztelendő (árchiabádiv) Jakabffi János úr, egyházi főgondnok Novák Jakab úr, főbirája nagyságos Jakabffi Kristóf (Cháchig Dzerigi Jákobfján).

Ugyanis eljött Katalin úrnő (bikhá), özv. Duducz Tódorné szeretett fiaival, barátjaival és a rendes papság s a házi úr jelenlétében megkérte Kristóf Péter fiától Vártántól (Vártán Bedroszi Kristófján) és ennek nejétől leányukat Máriát fia: Gergely részére törvényes és Istenrendelte (Ászduádzábárkév) házastársul. Ezt a házasságot tegye Isten boldoggá. Ámen.

¹⁾ A szövegben: hëzorágál; azért mondja városunkat erősnek, mert közvetlen közelében: erőd, erősség, vár fekszik.

E szerint én Kristóf Vártán nőmmel együtt adok szeretett leányomnak, Máriának mindenek előtt az isteni és szülői áldást, azután a következő arany-, ezüst-, gyöngy- és ruhaneműeket:

Egy jeggyűrűt, értéke négy arany; egy más arany gyűrűt, értéke egy arany; egy arany-lánczot, értéke husz arany; négy sor nyakbavaló igazi-gyöngyöt ezüst-zárral; egy aranyozott ezüst-kupát; négy ezüst-kanalat; két pár arany-fülönfüggőt, az egyik gyémántokkal van díszítve; egy bársony-mentét, mely nyusztal van prémezve, arany-paszománynyal és francia csipkével ékesítve; egy sárga ,kreditor'-ból készült és nyusztal prémezett köpenyt; egy karmazsin ,koncent'-ből készült és rokokókkal prémezett bundát. Hét szoknyát; az első lángrszinü anyagból, a második kék atlászából, a harmadik hamúszinü ,mor'-ból, a negyedik baraczkaszinü ,prizél'-ből, az ötödik zöld ,koncent'-ből, a hatodik világos kartonból, a hetedik ,pikett'-ből. Nyolcz kötényt: az első ,dinduck'-ból rojtokkal, a második sárga selyemből, a harmadik ,mousselin'-ből, a negyedik finom ,linczi'-ből szegélylyel, az ötödik is ,linczi'-ből, a hatodik és hetedik kartonból, a nyolczadik vörös kanavászból. Két mellrevalót: az első lángrszin anyagból nyusztal prémelve, ezüst-kapcsokkal és francia arany-csipkével ékesítve, a második hamúszinü ,lisztrin'-ből nyusztal prémezve, öt pár ezüst-kapocsal és francia ezüst-csipkével díszítve. Egy vállruhát kék pozsonyi ,zárba'-ból; három mellénykét: egyik szövetből, a második ,kreditor'-ból és a harmadik selyemből. Három fejkötőt: az egyik selyemből, francia csipkével ékesítve, a második szövetből, szintén francia csipkével van díszítve, a harmadik ,dinduck'-ból félselyemmel ékesítve. 12 zsebkendőt: ezek közül egyik selyem, a másik velencei, a harmadik ,linczi', kettő himzett; huszonhat inget (ezek közt van a völegényi ing is!); két abroszt selyemmel himezve; három lepedőt: egyik sima, a másik kettő széles csipke szegélyzettel. Három párnát és hat párnahéjt; ezek közül három finom lincziből széles bécsi csipke-szegélyzettel; a másik három pedig finom világos ,tártám'-ból; egy fejrevaló virágos lepelt, egy ládát (ebbe kell a hozomány tárgyait rakni).

egy ágyat. Ezeken kívül adjon Isten nekik áldást, egyetértést és kölcsönös szeretetet, mely eltartson hosszú ideig. Ámen.

Viszont én Katalin néhai Duducz Tódor özvegye fiammal együtt ígérünk a mi szeretett menyasszonyunknak jegyajándék czimen negyven (40) aranyat, egy jeggyűrűt és egy paplant. Ezeken kívül ajándékozza meg őket a mennybeli Atya irgalmával, kegyelmével!

Szamosújvártt 1785 január 31.

*15. Fejezet. Jegyadomány és jegyajándék, melyeket
Pap Máni kapott.*

Az Ur Istennek, ki minden jót akar és az Üdvözítő Jézus Krisztus akaratából történt ez a boldog házasság Erdélyországban, az örmény Erzsébetvárosban (*Հայոց քաղաքն Էրզրում*: i Hájoczkh khághákhén Elisabeth) V. Pius pápa, az istenfelő és apostoli király II. József, nagyméltóságú Battyáni Ignác megyés püspök úr, Karátsonyi János úr papságának, — ki az istenészet tudora (dr. theologiae), apostoli missionarius, a főt. káptalan kanonokja, apostoli főjegyző, az örmény nemzet főesperese és a mondott város plebánosa, Jolbej Vártán főgondnok úr, Csiki Emanuel főbíró úr — idejében.

Eljött Jeremiás Kristóf anyjával: Mughál úrnővel, özvegy Jeremiásné asszonynyal és a törvény által rendelt személyek és papok jelenlétében megkérte Anna úrnőt, néhai Papp Jakab özvegyét, hogy szeretett leányát Mánit adja az ő fiának Jeremiás Gergelynek törvényes¹⁾ házastársul, mely házasságot tegye az Ur Isten boldoggá²⁾.

Eszerint³⁾ én Anna adom mindenek előtt az Isten és a szülői áldást⁴⁾, azután a következő arany-, ezüst- és drága-gyöngyneműeket:

¹⁾ A szövegben: i hálál ámusznutheán. Hálál (helál) arab szó: törvényes. valódi igazi.

²⁾ A szövegben: ,snorhávor ászczhe' e helyett snorhávor árászczhe.

³⁾ Ezen házassági szerződés tanuskodása szerint; a szövegben ,tárczeál'. Itt a ,tárczeál' hibásan van használva az ,árcsiné' helyett; de fölösleges ez is, mert a következő ,náchjévárács' kifejezi ezt is.

⁴⁾ A szövegben az ,áldás' szót két külön örmény szó fejezi ki; az Isten áldását, mit a jelen volt egyházi személy kért le —

Egy záfiros jegygyűrűt, melynek értéke 74 rénes forint; egy gyémántokkal díszített gyűrűt (40 r. frt); egy gyémántokkal ellátott nyakbavaló keresztet (85 frt 30 kr.); egy pár, gyémántokkal ellátott fülönfüggőt (50 frt); egy más pár fülönfüggőt (28 frt 15 kr.); nyolcz sor nyakbavaló drágagyöngyvet (315 frt); kézrevaló drágagyöngyvet (200 frt); tizenkét ezüst-kanált (71 frt); tiz sor gránátot (72 frt 30 kr.); hat pár ezüst-nyelű kést (35 frt); egy bársony-mentét ezüst-készülettel és 10 pár finom ezüst-gombbal (160 frt); egy rókával bélelt, széles ,prizel'-ből készült bundát (85 frt 40 kr.); egy ,szalup'-ot (női köpeny) franczia-selyemből (15 frt); egy szoknyát ,kreditor'-ból mellénykével és készülettel (44 frt); egy más szoknyát, melynek ezüst készülettel ellátott mellénykéje selyemből való (40 frt); egy prémezett szövet-mellrevalót, mely ezüst-készülettel és gombokkal van ellátva (22 frt 35 kr.); három szoknyát, hozzávaló ,sáketlik'-kel és ,komodék'-kal (30 frt); huszonhárom inget (ezek közt van a völegényi ing is, — 54 frt 31 kr.); negyven sing lepedőkre, párnahéjakra, kötényekre és ingujjakra való vásznat (45 frt); két selyem-zsebkendőt (8 frt); négy fejkötőt: ezek közül egyik aranszövetből (,zárba', 21 frt); egy derékaljt és két párnát (40 frt); 12 sing ruhának való ,mousselin'-t (24 frt); egy ruhatartó koffert (10 frt); fél-tuczat czin-tányért (dzinovi, 4 frt 40 kr.).' . . . És Istennek több más irgalmassága fogyhatatlan legyen rajtok. Ámen.

Másodszor ¹⁾ én Mughál igérek szeretett fiammal együtt, az én szeretett menyemnek ²⁾: Máninak jegyajándékban száz sárga aranyat, ezen kívül egy jegygyűrűt és egy paplant . . . És Istennek többi áldása és Ábrahám atya bősége kifogyhatatlan legyen (házuknál). Ámen.

akkori szokás szerint — a jegyváltás folyama alatt (az ilyen szerződéseknek mindig jegyváltás után csinálták) ,Ászdudzóh orthnuthi-un'-nak (benedictio Dei), ellenben a szülői áldást ,orhnenkh'-nek (ma orthnenkh) mondja a jelen irat.

¹⁾ A szövegben tárczeál: másodszor, végre. Az első pont felemlíti azt, mit a szülő ad (= hozomány); ellenben a második pont azokat a tárgyakat sorolja fel, miket a menyasszony (= ara) a völegénytől és (esetleg) ennek rokonaitól kap (jegyajándék = ,ereszesur').

²⁾ A szövegben ,hársz': menyasszony).

16. *Fejezet. Ászlán Jánosné jegyajándéka.*

Én Ászlán János igérek az én szerelmes házastársamnak Katalinnak jegyajándékban (ereszcsur) 40 az az negyven aranyat, egy négy arany értékű jegygyűrűt és egy paplant.

Isten őrizzen meg, hogy meg ne történjék (Ászlvádz mi áraszczhe), de ha megbuknék, akkor is minden névvel nevezendő vagyonomból előbb nőmnek itt megnevezett jegyajándéka jöjjön ki.

Szamosújvártt 1791. febr. 15.

Előttünk: Ászlán Lukács és Ászlán Bogdán.

17. *Fejezet. Jegyajándék, melyet Korbuly Anna kapott.*

„Én Mitvisz Jakab hitestársammal és fiammal együtt igérünk a mi szerelmes menyünknek (Korbuly) Annának először isteni áldást, azután dosban 60 aranyat, egy aranylánczot 13 aranyost, két gyűrűt 8 aranyost, egy paplant, meg esketést, mely kedd napon a parochialis templomban tartatik.“ Szamosújvárt 1797.

18. *Fejezet. Jegyajándék, melyet Moldován Lukácsné kapott.*

„Moldován Lukács kereskedő feleségének volt 8 sor nyakbavaló nagy és jóféle gyöngye (333,20 kr.); hat aranyozott ezüst pohara, melyek közül kettő fedeles (75 frt); egy tuczat ezüst kanala (45 frt); 5 pár mellrevaló ezüst-kapcsa és egy kontyba valója (11.15); egy boglárókkal ellátott jóféle gyöngyökkel készült pártája (100 frt).“ Szamosújvár, 1798. év.

19. *Fejezet. Jegyajándék, melyet Ábrahám Józefa kapott.*

„Én alább irt igérek az én szerelmes matkámnak: Ábrahám Józefának dost 200 aranyat, 20 sor kézrevaló jóféle-gyöngyöt aranyozott csatjaival (= 40 arany), egy gyémántos jegygyűrűt (értéke 9 arany) és egy paplant. Ezen kívül kívánom az Isten áldását.“ N. N.

20. *Fejezet. Jegyadomány és jegyajándék, melyeket
N. Terezia kapott.*

Mi alább irt atya és anya adjuk szeretett leányunknak Tereziának mindenekelőtt szülői áldásunkat, azután adunk:

Három ezüst-kanalat, egy pár arany-fülbevalót, öt sor nyakbavaló fehér drágagyöngyöt ezüst-zárokkaal. Egy angol posztóból készült mentét, mely arany- és ezüst-csipkével (paszomány), s 8 ezüst-gombbal van diszítve, prémje rokatorok. Egy finom anyagból készült új bundát. Öt szoknyát; az első finom kreditor-tafotából, a hozzá tartozó, arany-csipkével készített pozsonyi vállruhával és a tafota-köténnyel együtt; a második selyemből való az ő szövet-mellénykéjével és mousselin-kötényével együtt; a harmadik zöld „koncent”-ből készült selyem-mellénykével és vékony gyolcs-köténnyel; a negyedik szoknya veresszinű anyagból, jóféle kanavác-z-mellénykével és kanavác-z-köténnyel; az ötödik jóféle kanavász-ból kék köténnyel. Két mellrevalót; az első kék selyem-kreditorból ezüst-csipke készülettel, öt pár ezüst-kapocscsal; prémje nyuszt. Két fejkötőt; az egyik ezüst csipkével van diszítve, a másik pedig „blondin”-csipkéből készült. Egy fejrevaló virágos fátvolt, egy bársonyból varrt „kukli”-t. Nyolcz kezkenőt: 3 selyem, 2 mousselin, 3 vékony linczy gyolcs. Husz inget, a völegényivel együtt. Két finom kendőt selyemmel kivarva. Négy párnahéjat finom gyolcsból; egy derekaljt, három párnát és egy ládát. Egy kötés finom kordoványt; huszonnégy darab aranyat pénzben... és mindenekfelett Istennek áldását.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Idegen-e az örmény a hazában? Addig is, míg alkalomadtával kimutathatnok azt, hogy Árpád seregében igen sok örmény volt, kik a honfoglalás nagy munkájában jelentékeny részt vettek, — itt közlöm feleletül Gyergyó-Szent-Miklós egyik derék, hazafias polgára talpraesett cikkének, mely az „Ellenzék”-ben látott napvilágot, vonatkozó részét: „... De nem hagyhatom megjegyzés nélkül P. J. cikkének egy kifejezését, a mi voltaképen ezen sorok megírására készített. P. J. cikkében azt mondja, hogy az ősei által véres karddal szerzett vagyon nem engedheti idegenek kezébe kerülni.

És vajjon kiket nevez P. J. idegeneknek? P. J. tudja, hogy a cik-
kében felsorolt társtagok örmények. Tehát P. J. az örménységet
nevezi idegennek; azt a fajt, mely hogy teljesen magyarrá lehessen,
kész volt őseinek vallását, (a nem-egyesült vallásról a róm. kath.
vallásra, tehát őseik vallására meggyőződésből tértek vissza. Szerk.)
nyelvét feláldozni. Azokat nevezi P. J. idegeneknek, kik a magyar
hazának szeretetében messze túlszárnyalják a hazában lakó összes
nemzetiségeket. Kik az országban humánus intézeteket alapítanak,
templomokat építenek, s a nyomor és inség enyhítésében mindenütt
az első sorokban vannak. Azok volnának az idegenek, a kiktől már
annyiszor elmondották, hogy magyarabbak a magyarnál, mert vér-
tanúkat a hazának adtak, de árulót egyet sem! Családunkban a
hazaszeretetet apánktól örököltük. Midőn a szabadságharc után
a csik-szeredai vár egyik börtönczellájában, a hová mélt. Mikó
Mihály akkori kormánybiztos, mélt. Mészáros Antal gyergyói fő-
esperes és szegény apám voltak bebörtönözve, nagyanyám engem
mint alig egy éves gyermeket vitt karjain apámat meglátogatni:
apám megcsókolt, s jóllehet családja otthon a legnagyobb szükség-
ben szynlődött, mégis azt mondotta: „Fiam, ha majd megnősz,
büszke légy arra, hogy atyádat e börtönben láthattad.” És én nem
is szégyeltem soha, mert egész életem pályáján e szavak voltak
vezető csillagaim. Tizenöt évi külföldön való tartózkodásom alatt
is minden erőmből azon voltam, hogy magyar hazámnak becsületet,
tiszteletet szerezzek. Galatzon levő faraktárunkat magyarkikötő néven
ismerték, hol sok szegény honfitársam nyert utbaigazítást, segínyt,
s minden ügyes-bajos dolgaiban támogatást. S hogy annak a sok
székely munkás- és magyar iparosnak bár egyrésze a magyarságnak
megmenthető lehessen, daczára katholikus vallásomhoz való hű
ragaszkodásomnak, mégis teljes erőmmel, galatzi kiterjedt össze-
kötetéseim felhasználásával és tehetségem szerinti anyagi áldozattal
állottam az akkor Galatzon lakó magyar református missionárius,
tiszt. Czelder Márton mellé, hogy a magyar református imaház,
papilakás és iskola létrejöhhessen, s ezáltal az idegenben is hazám-
nak és a magyar nemzetnek némi szolgálatot tehessek. Ez nem
kérdés, mert ez nem szokásom, hanem önérzetemnek szava, a
melylyel joggal mondhatom P. J.-nek, hogy midőn imádkozik ne
feledje kérni a jóságos Istent, hogy adjon drága hazánkknak mindig
csak olyan idegeneket, mint a hazában élő örmények. Gyergyó-
Szent-Miklóson, 1902 nov. 15-én. L á z á r G y u l a.“

Báthory István király fegyverei. A „Kölnische Zeitung“ egyik
tudósítója, a ki jelenleg a maczedoniai viszonyokat tanulmányozza,
hírt ad lapjának úti tapasztalatairól s közbe olyan dolgot említ,
mely számot tarthat a magyar közönség érdeklődésére is. A német
ujságíró: Prilipen megismerkedett az ott állomásozó török lovasság
parancsnokával: Girai Sáhín khán (örmény eredetű. Szerk.) alezre-
dessel, ugyanazzal a vitéz katonával, a ki az utolsó török-görög
háború idején Grumbkov basa lovasságával elfoglalta Láriszát. Az

ujságírónak föltűnt egy érdekes régi kardja, melyet az szolgálatban is viselni szokott. A khán elmondta, hogy a kard családi emlékként maradt reá és valaha Báthory Istvánnak, a magyar származású nagy lengyel királynak volt tulajdona. Egy másik kardját és pus-káját, a melyekről be tudja bizonyítani, hogy Báthory Istvántól erednek, nem régiben a szultánnak ajándékozta a khán. A dolog mindenképen valószínű. Girai khán ugyanis egyenes utódja a hajdan hatalmas krimiai tatár khánoknak, a kik az orosz hódítók elől Törökországba menekültek és a szultántól nagykiterjedésű birtokokat nyertek keleti Rumeliában. A fegyverek akkor kerültek a krimiai fejedelmek birtokába, mikor a nagy lengyel király a tatárok szövetségét kereste közös ellenségük, az orosz ellen.

Az érdem jutalma. Gyulafekérvárról a következőket írjuk: Igen kedves meglepetést szerzett szeretett püspök urunk e hó 21-én a gyulafehérvári róm. kath. főgymn. tanári kara egyik érdemes tagjának. Az említett napon ugyanis a kis szeminárium tanulói a püspök úr házi kápolnájában végezték közös áldozásukat. Az ezt követő barátságos reggeli után püspök urunk mindenik osztály egy-egy tagjából álló küldöttségnek egy csomagot adott át, melynek tartalma egy piros czingulus és Fehér Gerő kis szemináriumi régens és főgymn. hittanárnak szentszéki tanácsossá való kinevezési okmánya volt. A küldöttség VIII. osztályos tagja lelkes szavak kíséretében nyujtotta át a szép ajándékot, megemlékezve a kítüntetett hittanár érdemeiről. Mire ez a meghatottságtól remegő hangon köszönte meg kegyelmes atyánk kiváló kegyelmét s tanítványai szerető ragaszkodását, kiemelve, hogy ez a kítüntetés még inkább fogja őt sarkalni a küzdelemre egyháza és hazája érdekében.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET,

Epizod Szamosújvár kulturtörténetéből. Szerény epizodot jelent, de mégis megérdemli a megőrkítést az a feljegyzés, melyet 1853-ban Kőváry László historikus tett azon alkalomból, hogy Erdély földje ritkaságai című művének, kik voltak előfizetői. Többek között megvan említve a névjegyzékben Szamosújvár is, illetve fel vannak sorolva azon szamosújvári polgárok nevei, kik a könyvet megrendelték. A ki ismeri a város régi életét és a régi viszonyokat s a ki tudja, hogy ekkor a kaszinó-intézmény még ismeretlen volt Szamosújvárt, annak érdekes lesz az alább következő névsor azért is, mert egy-két kivételtől eltekintve, nagyjában együtt fogja találni azokat, kik ebben az időben olvasni szoktak s a kik állásuknál és hajlandóságuknál fogva az elite-osztályt reprezentálták Szamosújvárt. Az említett feljegyzés ez: Szamosújvárt, Czetz (Gergely) tanár urnál (előfizettek) Placsintár Dávid, Gábrus Zachar, Mártonfi Antal, Kopár Simon, Hercz Kristóf, Csákány Ádeodát, Csath Farkas, Demsik Imre, Papp Tivadar, dr. Schnell, Verzár Joáchim.

Örmény anekdoták. Dr. Bányai Elemérnek tavali vállalkozása, hogy összeírja az örmények kedélyes dolgait — fényesen bevált. Most egy új kötettel hozakodik elő, melyben egy rakás közzsájonforgó vagy már elfeledett ötletes, jóízű, mulatságos dolgot mond el finom, könnyen folyó, fordultatos nyelven az olvasónak „Örmény anekdoták” czímen. Az új anekdotás könyv mindenesetre érdemes és hálás vállalkozás nemcsak szépirodalmi szempontból, hanem még inkább (főleg az új kötetnél) historiai, művelődéstörténelmi szempontból is. Van a könyvben egy pár komoly historia is; de legtöbbje mint mulatságos apróság, vidám anekdota, pattogó elmésség, mely csak egy-egy mondatával vág a fűnnemlített komoly tudományokba. Az örmények bizonyára hálásak lesznek Tóth Bélájuknak, ki új kötetével nagyon, de nagyon rászolgál a közönség elismerésére. Ára a csinos kiállítású kötetnek 3 korona. („Ellenzék.”)

KÖZGAZDASÁGI ÉLET.

Deák-adoma. Deák Ferencznek híres volt a mák-adomája. A magyar gazdát szokta vele jellemezni. A soha meg nem elégedett gazdaembert, a kinek az sem jó, ha esik, az sem, ha melegen süt a nap. Azt tudakolta egyszer valamelyik ismerősétől, hogy milyen volt az idei termés?

- Nem jó, bátyám uram.
- Nem jó? Talán rosszul fizetett a buza?
- Dehogya is, búzánk hál'Istennek szépecskén van.
- Hát a rozs?
- Az is bevált.
- Hát az árpa?
- Az is bőven lett.
- No, de a zab.
- A zab? Meg lehetünk vele elégedve.
- Hát akkor öcsém, mi panaszkod van a termésre?
- Hogy mi panaszom van rá? Az, hogy mák kevés termett!

A cukor-kérdés. A cukor-kérdés közelebbről foglalkoztatni fogja az országgyűlést. Nálunk ugyanis a cukorgyártás, annak kihasználása, nagy átalakuláson fog átmenni. A Brüsszelben tartott tanácskozások alkalmával létrejött egyezmény folytán, minden országban, tehát nálunk is megszüntetik a cukorkiviteli jutalmakat, a cukorvámot hat frankra szállítják le s a cukortermelest részarányosan a termelő gyárak között felosztják. Ezután tehát nem kerül be hozzánk rengeteg pénzen osztrák cukor, hanem a mi szükségleteinket fedezik magyar gyáraink. Ez nagy szó. Mert ez alapon 863.660 métermázsza mennyiségre emelkedik a magyarhoni cukor s az osztrák gyárak elesnek, éppen 287.000 métermázsza cukornak szállításától, melyet eddig egyezség alapján szállították hozzánk. Azt a

nagy előnyt, mely a cukorgyártásnak illetően való rendezéséből háramlik ránk, úgy akarják kihasználni, hogy azt a meglévő cukorgyárak között osztják föl. Ezt akarják a gyárak. Azzal okolják meg tucsa kívánságukat, hogy ezeketánra elestek a nem kis összeg kiviteli jutalomtól. Azonban ezzel szemben felállítunk mi egy új felfogást, mely nem a gyárak gazdagodását, de az egész ország közgazdasági fejlődését hathatósan mozdítja elő. Az ország több vidékén akartak új cukorgyárat felállítani. A kormány nem nyújtott segédkezet. Pedig ez az illető vidék közgazdasági érdekeit súlyosan érintette. Hiszen tudjuk, hogy a cukorrépatermelés a földművelésnek s a vele kapcsolatos állattenyésztésnek mennyire fontos ága. A helyett tehát, hogy a meggyarapodott cukorfogyasztás előállítását a meglévő gyárak között szétosztják, annak a bizonyos 287.000 métermáza cukornak (ennyitől esnek el az osztrák cukorgyárak a mi fogyasztásunkban) előállítására gondoskodjanak új gazdasági cukorgyárak megteremtéséről. Keressék ki a gazdasági tényezők az országnak azt a részét, mely a cukorrépa termelésre, a gyári építkezés, gyári munkálkodás nagy előnyére legjobban rászorul s emeljenek oda egy új cukorgyárat. Mert sohasem igazságos dolog az, hogy a cukorrépa termelés jótéteményében csak egyes vidékek kiváltságos gazdái és munkásai részesüljenek.

MI ÚJSÁG AZ ÖRMÉNY VILÁGBAN?

Követésreméltó szép szokás. Konstantinápoly Pera városrészében lakó örmények közül 80 család dicséretes szokást honosított meg. — Ugyanis délben nem mennek haza sem a fiú-, sem a leányiskolák növendékei: azért a gazdagok odaküldik az ebédet gyermekeiknek; de a szegények gyermekei mit se ennének — estig; azért a mondott 80 család arra kötelezte magát, hogy az említett városrészben levő örmény iskolák szegény növendékeit ellátják ebédvel: egyik nap egyik, másik nap másik család küld az iskolákba annyi ételt, hogy ebédre elég legyen — az összes szegény növendékeknek.

Bernstein Eduard, ki tagja a német birodalmi gyűlésnek, Berlinben egy népes gyűlés előtt, melyen több mint 3500 ember volt jelen, „Az örmények szenvedései és Európa kötelességei“ (Die Leiden des armenischen Volkes und die Pflichten Europas) cím alatt fölötte érdekes beszédet tartott. Erre a hatásos beszédre, mely német, francia és örmény nyelven nyomtatásban is megjelent, más alkalommal még visszatérünk.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ-TULAJDONOS: SZONGOTT KRISTÓF.

SZAMOSÚJVÁRT, TODORÁN ENDRE „AURORA“ KÖNYVNYOMDÁJA.

HAZAI KRÓNIKA.

Zichy Jenő grófról az „Ellenzék“ többek között ezeket az igaz szavakat mondja: Élő nagyjaink között gróf Zichy Jenő egyike a legnagyobbaknak és legelsőeknek, a kik felismerték, hogy a magyar állam és a magyar nemzet boldogulhatásának egyik főfeltétele az iparnak oly mérvben való fejlesztése, hogy legalább nagyobb részét annak, a mi kell, magunk állítsuk elő. Azaz belátni belátták sokan és kardoskodtak is érte szóval és tollal; külföldi tenta és nyomdafejték is elkelt miatta elég; de a ki egész egyéniségét vitte harczba, minden képességét fejtette ki érte és pénz is áldozott reá, olyannak egyedül a nevezett főurat tudom. Gúnynevet is kapott miatta a nemesi praedicatumai mellé; elnevezték ipar-grófnak meg paplant-grófnak; — mert míg többi mágnásaink Párisból hozatták selyempaplanait, ő honi iparosnál rendelte meg. De miként a kuruczok, kiket előbb e néven csufoltak, később ők maguk büszkén nevezték magukat azoknak, — úgy vált utóbb dicsőség a gúnyból s nem azt sajnáljuk, hogy egy grófunk ilyen, hanem azt, hogy csak egy grófunk ilyen.

Rendjel adományozás. Ő Felsége, a király Balta Béla ezredesnek, a budapesti I. hönvédhuszár-ezred parancsnokának a harmadosztályú vaskoronarendet adományozta.

Lászlóffy Gábor kitüntetése. A hivatalos lap egyik legközelebbi száma közli, hogy a király Ő Felsége személye körüli magyar minisztere előterjesztésére Lászlóffy Gábor pozsonyi kir. erdő-felügyelőnek ezen minőségében szerzett érdemei elismerésül a Ferencz József-rend lovagja keresztjét adományozta. Lászlóffy Gábor a volt kolozsvári m. kir. jószágigazgatóságnál kezdette a szolgálatát a hetvenes években. Kitüntetése fölött bizonyára sokan fognak örülni, főleg azért, mert az államerdészet kúlsó tisztviselőinek szolgálatait vajmi ritkán méltányolják kellőképen. Majdnem fehér holló számba megy ez a kitüntetés.

Ünnep Budapesten. (Budapest, december 8.) A sok szemét között van drágagyöngy is. A sok botrány mellett akad épületes, fölemelő jelenség is a mi fővárosunkban. Irjunk ma egy-két szót — mondja az „Új Lap“ — arról az épületes, felemelő jelenségről, melynek tanúi voltunk a Szeplőtelen-Szüz nagy ünnepén. A fővárosban kezd föllendülni a hitélet, az igazi mély vallásosság, az ősmagyarok Mária-tisztelete. December 8-án minden női zárdában nagy ünnep volt: a Mária-gyermekek fölvétele. Ezek a lányok már hónapok óta esengve várták azt a napot, a mikor az égkék szalagon csüngő Mária-érmek keblükre tűzik s ezt azzal a büszke öntudattal viselhetik, hogy ők Mária gyermekei. És a lányok csoportja mellett ott voltak az anyák és a felnőtt testvérek is... Ezeknek a keblén is ott ragyogott a kékszalagos Mária-érem — viselik most is, viselni fogják mind halálig. De nemcsak asszonyok és lányok hódoltak e napon a magyarok Nagyasszonya előtt. A fiúk is, az ifjak és férfiak. Budán is, Pesten is a középiskolai ifjaknak van Mária-kongregációjuk, a mely évről-évre december 8-án szaporodik lelkes ifjak csapataival, a kik nem vonakodnak megvallani, hogy ők Mária-gyermekei. Az egyetemi ifjak Mária-kongregációja zerge-utczai kápolnájában 15 egyetemi hallgatóval növekedett a mai napon, a kik Császka érsek kezéből vették a Mária-érmek A Szent-Szív-templomában az iparosok és munkások Mária-kongregációja tartotta felvételi ünnepét. A Damjanich-utczában pedig a művelt férfiak Mária-kongregációjának van a tűzhelye. Adja Isten, hogy mindazok a jámbor társulatok tovább fejlődjenek és virágoz-

zanak. Örömmel és egy jobb jövő iránt reménnyel tölti el az ember szívét ez a látvány, hogy ebben a modern Babilonban lányok és asszonyok mellett tanulók, egyetemi ifjak, iparosok, munkások, urak, hivatalnokok csoportjaival találkozunk, a kik nyíltan vallják, hogy ők Mária-gyermekei. Bárcsak a vidék városaiban is követnék példájukat!

== SZAMOSÚJVÁRI HIRADÓ. ==

— „Jubiláló főreáliskolai tanár“ cím alatt, a „Pesti Hirlap“ ezeket mondja: „Homor István, a szegedi állami főreáliskola kitünő igazgatója okt. 26-án (1902) üli meg tanári működésének 30-dik évfordulóját, melyre most folynak az előkészületek. A jubiláló igazgató, mint tanár, mind a 30 évet a szegedi reáliskolánál töltötte el, a mi talán páratlanul áll középiskoláink történetében.“ Erről az örvendetes esetről azért teszünk mi is említést, mert be akarjuk bizonyítani, hogy a mondott eset nem áll páratlanul. Épen ezért mi egy páratlanul álló esetről akarunk említést tenni: Ugyanis lapunk szerkesztője 1863 szept. elején foglalta el tanári székét a szamosújvári örmény kath. gymnasiumnál; hol megszakítás nélkül 31 évet töltött; 1894. nov. 4-én a gymnasiummal együtt átvette az állam Szongott Kristóf tanárt is, ki azóta az államnál is már eltöltött 8 évet; a jelen iskolai év tehát a 40-dik, mit szerkesztőnk a középiskolai tanítás terén egyazon középiskolánál állandóan Szamosújvárt töltött... És ezen hosszú idő alatt egyszer sem vett sem hosszabb, sem rövidebb szabadságidőt igénybe, és összesen 39 és fél év alatt — csak három és fél napot mulasztott Midőn ezen ritka esetet nyilvánosságra hozzuk, Isten Ő Szent-Főlségének mondunk a leghálásabb szívvel köszönetet a nyújtott — sok kegyelemért!

— Taval (1901) Szilveszter-estéjén, a helybeli szentferencz-rendi zárda-templomában, a rend újonnan kinevezett confratere: Esztegár Gergely (örm. kath. segédlelkész, s állami főgymnáziumi tanár) tartotta az évvégi alkalmi szentbeszédet, — a melynek különösen azon elbeszélése tett mély benyomást a jelen volt hallgatóságra, midőn elmondá, hogy egy uri ember belépván a vendéglőbe, megáll a fehér asztal előtt, keresztet vet magára és elmondja evés előtti imáját, a mit a szomszéd-asztalnál mulatozó, léha ifjonzok hangos nevetéssel siettek kigunyolni. Az uri ember azonban csöndesen marad, elvégzi ebédjét, s annakutána újból föláll, keresztet vet magára, s elmondja evés utáni imáját; mit az ifjak újból gunyosan kinevettek. Ekkor odaszól a pinczérek: „Hívja be, kérem, a kocsisomat!“... A kocsis bejön és szalutál: „Parancsoljon kegyelmes uram!“... Az ifjak hallván, hogy a kigunyolt vendég „kegyelmes ur,“ kissé meghökkentek. Az ur pedig így szólott a kocsishoz: „János, ettek-e a lovak?“ „Igen, kegyelmes ur!“ volt rá a felelet. — „János, imádkoztak-e a lovak?“... Mire a kocsis elmosolyogja magát s azt feleli: Kérem alássan, a lovak nem szoktak imádkozni!“... „Hallják az urak — kiáltott át ekkor a kegyelmes ur a szomszéd asztalhoz, — a lovak nem szoktak imádkozni!... Igenis a lovak nem szoktak imádkozni, (folytatá ekkor még nagyobb nyomatékkal a hitszónok), de az emberek szoktak; az emberek nem lehetnek elimádság nélkül, az embereknek imádkozniok kell!... És fejtgette azután tovább a kérdést: „Miképpen keil tehát az embernek helyesen imádkoznia?“...